

บทที่ 4

วิเคราะห์กระบวนการทำรำและกลวิธีการรำเข้าพระเข้านางในการแสดงละคร

ในบทนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์กระบวนการทำรำและกลวิธีในการรำเข้าพระเข้านางในการแสดงละคร โดยผู้วิจัยจะศึกษาการแสดง 4 ชุด ดังนี้

- 4.1 กระบวนท่ารำและกลวิธีการรำน้าพาทย์เพลงโลม – ตระนอน
- 4.2 กระบวนท่ารำและกลวิธีการรำอิเหนาสั่งถ้ำ
- 4.3 กระบวนท่ารำและกลวิธีการรำพระลอเข้าห้อง
- 4.4 กระบวนท่ารำและกลวิธีการรำพระไวยเกี่ยวนางวันทอง

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. การฝึกหัด ผู้วิจัยฝึกหัดท่ารำด้วยตนเองรวม 4 ชุด จากนาฏศิลป์ที่มีชื่อเสียง ได้แก่
  - 1.1 กระบวนท่ารำน้าพาทย์ชุดเพลงโลม – ตระนอน ตามหลักสูตร ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร
  - 1.2 กระบวนท่ารำชุดอิเหนาสั่งถ้ำ โดยคุณครูเวณิกา นุนนาค
  - 1.3 กระบวนท่ารำพระลอเข้าห้อง โดยคุณครูสุวรรณี ชลานุเคราะห์
  - 1.4 กระบวนท่ารำพระไวยเกี่ยวนางวันทอง โดยคุณครูไพฑูรย์ เข้มแข็ง
2. ศึกษากระบวนการทำรำจากวีดิทัศน์ของกรมศิลปากร
3. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และนาฏศิลป์ปิน

ก่อนที่ผู้วิจัยจะนำเสนอกระบวนการทำรำ 4 ชุด ผู้วิจัยขออธิบายนาฏศัพท์ซึ่งเป็นคำเฉพาะที่ใช้อธิบายแทรกในท่ารำ เพื่อให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

นาฏศัพท์ที่ใช้ในกระบวนท่ารำเข้าพระเข้านาง

นาฏศัพท์ หมายถึง ศัพท์เฉพาะที่อธิบายส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ได้แก่ ศีรษะ ลำตัว แขนและมือ ขาและเท้า นาฏศัพท์ที่ใช้กับบทเข้าพระเข้านาง มีดังนี้

1. นาฏศัพท์ที่เกี่ยวกับศีรษะและหน้า ได้แก่
  - หน้าอัด (หน้าตรง) ปฏิบัติโดย มองตรงไปด้านหน้าเปิดปลายคาง
  - หน้าหน้าง (หน้าเสี้ยว) ปฏิบัติโดยหัน หน้าไปด้านขวาหรือซ้ายเป็นลักษณะเดียวกันกับตัวหน้างที่เซิด

เอียงศีรษะ ปฏิบัติโดย เอียงศีรษะให้อ่อนลงมาที่บ่า

ล็อกคอ ปฏิบัติโดย เอียงศีรษะตรงข้ามกับไหล่ที่กดลง

2. นาฏยศัพท์ที่เกี่ยวกับลำตัว ได้แก่

กคเกลียวข้าง (กคเอว) ปฏิบัติโดย ทรงตัวให้อยู่ในแนวตรงจากนั้นกคช่วงของเอว
ด้านข้างลำตัวให้อ่อนลง

กคไหล่ ปฏิบัติโดย กคไหล่ลงจากแนวฉากของบ่าให้ต่ำลง

3. นาฏยศัพท์ที่เกี่ยวกับแขนและมือ ได้แก่

แขนตึง ปฏิบัติโดย ตึงท่อนแขนบริเวณข้อศอกให้อยู่ในลักษณะลำแขนตรง

ตั้งวง ปฏิบัติโดย หักข้อมือตั้งปลายนิ้วชี้ถึงนิ้วก้อยคองนิ้วหัวแม่มือเข้าหาฝ่ามือ

จิบคว่ำ ปฏิบัติโดย ให้นิ้วหัวแม่มือจรดอยู่ที่ข้อแรกของนิ้วชี้ นิ้วทั้งสามที่เหลือดึงกรีด
ปลายนิ้ว หักข้อมือกดปลายนิ้วชี้ลงล่าง

จิบหงาย ปฏิบัติโดย ให้นิ้วหัวแม่มือจรดอยู่ที่ข้อแรกของนิ้วชี้ นิ้วทั้งสามที่เหลือดึงกรีด
ปลายนิ้ว หักข้อมือให้ปลายนิ้วชี้ชี้ขึ้น

ล่อแก้ว ปฏิบัติโดย ลักษณะมือเช่นเดียวกันกับมือจิบแต่ให้ปลายของนิ้วหัวแม่มือกับ
นิ้วชี้จรดกันและทำให้ช่องว่างเป็นวงกลม

4. นาฏยศัพท์ที่เกี่ยวกับขาและเท้า ได้แก่

ก้าวหน้า ปฏิบัติโดยก้าวเท้าไปด้านหน้าในลักษณะไขว้เท้าจากนั้นให้เปิดส้นเท้าเท้า
หลังที่ยืน ย่อเข่าลง

ก้าวข้าง ปฏิบัติโดย ตัวพระก้าวขาไปด้านข้างแล้วทิ้งน้ำหนักไปอยู่ที่ขาที่ก้าว ย่อเข่า
ลง ตัวนางปฏิบัติเช่นเดียวกัน แต่เมื่อก้าวไปแล้วให้หลบเข่าอีกข้างที่ยืน

กระดก ปฏิบัติโดย ขาที่กระดกหนีบน่องและหักข้อเท้าลง

เปิดจมูกเท้า ปฏิบัติโดย ยืนเต็มเท้าข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งเปิดปลายนิ้วเท้าขึ้น

เหลื่อมเท้า ปฏิบัติโดย ยืนให้เท้าที่ต้องการเหลื่อมสูงกว่าอีกข้างที่ยืน

ผสมเท้า ปฏิบัติโดย ยืนให้ส้นเท้าชิดกันหรือแยกช่วงปลายเท้าออกไปด้านข้างเล็กน้อย

จรดเท้า ปฏิบัติโดย ยืนเต็มเท้าข้างหนึ่ง ส่วนอีกข้างให้ยืน โดยวางแค่ส่วนของจมูกเท้า
ใกล้กับเท้าข้างที่ยืน

แตะเท้า แตะเท้าเป็นลักษณะท่าก่อนการเคลื่อนที่ ให้ยืนเต็มเท้าข้างหนึ่งส่วนอีกข้าง
ให้แตะส้นเท้าและจมูกเท้าต่อเนื่องกัน

ขยับเท้า ปฏิบัติโดย ย่ำเท้าโดยจมูกเท้าถี่ๆ แล้วเคลื่อนที่ไปในทิศทางที่ต้องการ

ชอยเท้า ปฏิบัติโดย ย่ำเท้าแล้ววิ่งสุดเท้าอย่างต่อเนื่อง ใช้กับกริยาวิ่งเคลื่อนที่ระยะไกล

4.1 รำหน้าพาทย์เพลงโลม – ตระนอน

กระบวนการทำรำหน้าพาทย์เพลงโลม – ตระนอน เป็นกระบวนการทำรำเข้าพระเข้านางประกอบเพลงหน้าพาทย์ โดยอาจใช้เฉพาะประกอบการบรรเลง หรือดำเนินเรื่องต่อกับท่ารำ ที่เป็นการแสดงรำคู่เมื่อมีบทในการเข้าพระเข้านางขึ้นนั้นก็จะดำเนินจบลงด้วยเพลงหน้าพาทย์ดังกล่าว ซึ่งสามารถบรรจุบทร้องลงไปเพลงได้ อาทิเช่นการแสดงละครดึกดำบรรพ์เรื่องพระยศเกตุ เป็นต้น หากแต่ในส่วนของการเรียนการสอนเพลงหน้าพาทย์โลม – ตระนอนที่ปรากฏเป็นการดำเนินทำนองเพียงอย่างเดียวเท่านั้น การรำชุดนี้ใช้เพลงโลม และเพลงตระนอน

เพลงโลม

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
1	เพลง โลม	ไหว้	<p><u>พระ-นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ (ในท่าพระและนาง) - มือทั้งสองพนมที่อก ศีรษะตรง - กระทบจังหวะถวายบังคมเดินมือมาจรดที่หน้าผาก - กระทบจังหวะมือทั้งสองลดลงมาพนมที่อก ศีรษะตรง 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
2		พระขยับเข้าหา นาง	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ขยับเข้าไปด้านขวาหา <p>นาง</p> <ul style="list-style-type: none"> - มือทั้งสองทาบลงที่พื้น <p>ศิริษะเอียงซ้ายมองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ขยับหลบขวาไป <p>ด้านขวาถอยออกจาก</p> <p>พระ</p> <ul style="list-style-type: none"> - มือทั้งสองทาบลงที่พื้น <p>ศิริษะเอียงซ้ายมองหลบ</p> <p>พระ</p>	
3		โลมบน	<p><u>พระ (โลมบน)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบเบี่ยงเข้า <p>หานาง</p> <ul style="list-style-type: none"> - มือทั้งสองจับที่บ่าของ <p>นาง ศิริษะเอียงซ้ายมอง</p> <p>นาง</p> <p><u>นาง (ปิด)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ <ul style="list-style-type: none"> - มือทั้งสองจับปิดที่บ่า <p>ได้มือของพระ ศิริษะ</p> <p>เอียงซ้ายหันมองพระ</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
4		พระยิ้ม นางอาย	<p><u>พระ (ยิ้ม)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายจับที่ปาก มือขวาวางที่หน้าขาขวา ศีรษะเอียงซ้ายหน้านองนาง <p><u>นาง (อาย)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายแบทาบที่แก้ม มือขวาจับส่งหลัง ศีรษะเอียงซ้ายหน้านองหลบพระ 	
5		จับท่า 1 (จับสูง)	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ (ยกก้นเล็กน้อย) - มือทั้งสองคว่ำระดับอก แล้วคลายออกจับจับที่มือนาง ศีรษะเอียงขวา แล้วเปลี่ยนเอียงซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองจับคว่ำระดับอก แล้วคลายออกเป็นมือขวาดังวงบนมือซ้าย ดึงแขนเสมอไหล่ ศีรษะเอียงขวาแล้วเปลี่ยน เป็นซ้าย <p>(พระ-นาง สะคุ้งจังหวะ)</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			ขึ้นขยับ 3 จังหวะ แล้ว นางสะบัดมือพระใน จังหวะที่ 4)	
6		พระยิม นางอาย	<u>พระ (ยิม)</u> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายจับที่ปาก มือ ขวาวางที่หน้าขาขวา ศีรษะเอียงซ้ายหน้านอง นาง <u>นาง (อาย)</u> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายแบทาบที่แก้ม มือขวาจับส่งหลัง ศีรษะ เอียงซ้ายหน้านองหลบ พระ	
7		ดูหน้าขา	<u>พระ</u> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายวางที่หน้าขา มือขวาวางแบดูที่หน้า ขาซ้ายของนาง ศีรษะ เอียงซ้ายหน้านองนาง <u>นาง</u> - นั่งพับเพียบ - มือขวาวางที่หน้าขา มือซ้ายวางแบทาบบน หน้าตักซ้ายอยู่ใต้มือ พระ แล้วปิดมือพระ ออก ศีรษะเอียงซ้าย หน้ามองพระ	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
8		เชยคาง	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายแบซ้อนใต้คาง <p>นางมือขวาโอบที่เอว ด้านหลังนาง ศิริษะเอียง ซ้ายหน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายปักมือพระ มือ ขวาวางที่หน้าขาขวา ศิริษะเอียงซ้ายหน้ามอง พระ 	
9		จับท่า2 (จับไขว้)	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ (ยกก้น เล็กน้อย) - มือ ทั้ง สอง จับ คว่า ระดับชายพก แล้วคลาย จับออกจับจับที่มีอนาง ศิริษะเอียงขวาแล้ว เปลี่ยนเป็นเอียงซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือ ทั้ง สอง จับ คว่า ระดับชายพก แล้วคลาย จับออกส่งมือไปด้าน- หน้า ดึงแขนซ้าย มือ ขวาดึงวงด้านหน้า ศิริษะ เอียงขวา แล้วเปลี่ยนเป็น เอียงซ้าย 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			(พระ-นาง สะดุ้งจิ้งหะ ขึ้นขยับ 3 จิ้งหะ แล้ว นางสะบัดมือพระใน จิ้งหะที่ 4)	
10		พระยิ้ม นางอาย	<u>พระ (ยิ้ม)</u> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายจับที่ปาก มือ ขวาวางที่หน้าขาขวา ศิริษะเอียงซ้ายหน้านอง นาง <u>นาง (อาย)</u> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายแบทาบที่แก้ม มือขวาจับส่งหลัง ศิริษะ เอียงซ้ายหน้านองหลบ พระ	
11		ลูบบำ	<u>พระ</u> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองโอบนาง วางมือทั้งสองลูบลงที่ บ่านาง ศิริษะเอียงซ้าย หน้านองนาง <u>นาง</u> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองปิดที่บ่าได้ มือของพระ ศิริษะเอียง ซ้ายหน้านองหลบพระ	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
12		โลมเอว	<p><u>พระ (โลมเอว)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองจับที่เอวของนาง ศิริษะเอียงซ้าย <p>หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง (ปิด)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองจับปิดที่บ่า <p>ได้มือของพระ ศิริษะเอียงซ้ายหน้ามองพระ</p>	
13		พระยิ้ม นางอาย	<p><u>พระ (ยิ้ม)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายจับที่ปาก มือขวาวางที่หน้าขา <p>ศิริษะเอียงซ้ายหน้ามองนาง</p> <p><u>นาง (อาย)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายแบทาบที่แก้ม มือขวาจับส่งหลัง <p>ศิริษะเอียงซ้ายหน้ามองหลบพระ</p>	
14		จับท่า 3	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองคว่ำระดับ <p>ชายพก แล้วมือขวาโอบที่เอวด้านหลังนาง มือซ้ายจับจับที่มือของนาง</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p>ศีรชะเอียงขวา แล้ว เปลี่ยนเป็นเอียงซ้าย</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองจับคว่ำระดับ ชายพก แล้วมือขวาทำ เอว มือซ้ายตั้งวงตั้งแขน ไปด้านหน้าพระ ศีรชะ เอียงขวาแล้วเปลี่ยนเป็น เอียงซ้าย หน้ามองพระ 	

เพลงตระนอน

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
1	เพลงตระนอน	ไหว้	<p>พระ-นางปฏิบัติท่าเช่น เดียวกัน</p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ (ในท่า พระและนาง) - มือทั้งสองพนมที่อก ศีรชะตรง 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<ul style="list-style-type: none"> - กระทบจังหวะถวายบังคมเดินมือมาจรดที่หน้าผาก - กระทบจังหวะมือทั้งสองลดลงมาพนมที่อก ศีรษะตรง 	
2		กลางอัมพร	<ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ (ในท่าพระและนาง) - มือซ้ายจับศอกขวา หายวงด้านหน้า ศีรษะเอียงซ้ายแล้วมือซ้ายสอดจับขึ้น มือขวาพลิกตั้งวงตั้งแขนระดับไหล่ ศีรษะเอียงขวา - กระทบจังหวะกลับเอียง 	
3		พาลา	<ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ (ในท่าพระและนาง) - มือซ้ายจับม้วนมือเป็นตั้งวงบน มือขวาตั้งวงแล้วหายท้องแขนงอ ข้อศอก ศีรษะเอียงซ้าย - กระทบจังหวะกลับเอียง 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
4		จิบยาว	<ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ (ในท่าพระและนาง) - มือขวาจิบ ม้วนมือเป็นตั้งวงบน มือซ้ายจิบหางแขนตั้งระดับไหล่ ศีรษะเอียงขวา - กระทบจังหวะกลับเอียง 	
5		บัวชูฝัก	<ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ (ในท่าพระและนาง) - มือซ้ายม้วนจิบออก ตั้งวงระดับชายพก มือขวาพลิกข้อมือหางสอดขึ้น ศีรษะเอียงซ้าย - กระทบจังหวะกลับเอียง 	
6		นอน	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ ทอดขา ยืดออกไปด้านขวา - มือซ้ายจิบมือขวาค้างวงระดับอก ศีรษะเอียงขวา แล้วทอดตัวลงวางมือซ้ายที่พื้นข้างตัวด้านซ้าย มือขวาวางทาบลงที่เอวของนาง ศีรษะเอียงซ้าย 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>นาง</u></p> <p>- นั่งพับเพียบ ทอดขา ยื่นออกไปด้านขวา</p> <p>- มือซ้ายจับมือขวา ตั้งวงระดับอก ศีรษะ เอียงขวา แล้วทอดตัวลง วางมือซ้ายที่พื้นข้างตัว ด้านซ้าย มือขวาวางที่ พื้นด้านหน้า ศีรษะเอียง ซ้าย</p> <p>(ตัวนางอยู่เหลื่อมด้าน หน้าของตัวพระ)</p>	

4.1.1 วิเคราะห์กระบวนการทำรำน้าพาทย์เพลงโลม – ตระนอน

จากการศึกษากระบวนการทำรำน้าพาทย์เพลงโลม – ตระนอน ผู้วิจัยขอนำเสนอตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ลักษณะท่ารำน้า

รำน้าคือการรำคู่ร่วมกันระหว่างตัวพระกับตัวนางประกอบเพลงหน้าพาทย์เพลงโลม – ตระนอน โดยรำตามจังหวะที่มีการกำหนดไว้ ประกอบด้วยกระบวนการทำรำน้าเพลงโลม 14 ท่า เพลงตระนอน 6 ท่า รวมเป็น 20 ท่าดังนี้

1.1) ความหมายของท่ารำน้าพาทย์เพลงโลม ให้ความหมายในการเริ่มของการรำกระบวนการเข้าพระเข้านางในที่นี่เริ่มปฏิบัติท่ารำน้าให้เห็นถึงขั้นตอนการเข้าใกล้ประชิดตัวจนกระทั่งการถึงเนื้อถึงตัวของฝ่ายพระที่เริ่มรุกเข้าหาฝ่ายนาง สุดท้ายจบลงด้วยการหลับนอน ส่วนเพลงตระนอน ให้ความหมายในการปฏิบัติท่ารำน้าแม่ท่าโดยปฏิบัติเช่นเดียวกัน ทั้งพระและนาง แต่ไม่สัมผัสต่อกันยกเว้นท่าสุดท้ายคือท่านอนจบลงด้วยการหลับนอนเช่นเดียวกัน แต่ขั้นตอนในการปฏิบัติท่ารำน้านั้นเป็นการขึ้นท่าหลักที่เป็นแม่ท่าทางนาฏศิลป์ดังตารางการทำรำน้าพาทย์เพลงโลม – ตระนอนที่ตีความหมายที่แสดงเป็นท่ารำน้าดังนี้

ตารางที่ 1 ความหมายของท่ารำในเพลงหน้าพาทย์โลม - ตระนอน

ท่าที่	ชื่อท่า	ความหมายของท่า
1	(เพลงโลม) ไหว้	- การเริ่มต้นในการรำเพลงหน้าพาทย์ เริ่มต้นที่การไหว้ ถือเป็นสิริมงคล อนึ่ง สะท้อนประเพณีโบราณก่อนการหลับนอน จะสวดมนต์ไหว้พระ
2	พระขยับเข้าหานาง	- ฝ่ายพระเป็นผู้เริ่ม ปฏิบัติท่าที่เข้าหานาง ก่อน
3	โลมบน	- เป็นท่าที่ใช้ในการเข้าพระเข้านางที่ฝ่าย พระจะช้อนอยู่เหลื่อมด้านหลัง ลักษณะ ของมือเป็นการโอบที่เบา
4	พระขยับ นางอาย	- เป็นท่าที่แสดงอารมณ์ของทั้งสองฝ่ายที่มีความปฏิพัทธ์ซึ่งกันและกัน
5	จับท่า 1 (จับสูง)	- เป็นท่าที่ใช้ในการเข้าพระเข้านางที่ฝ่าย พระจะช้อนอยู่เหลื่อมด้านหลัง ลักษณะของ มือเป็นการจับที่มีมือฝ่ายนางในท่าพิสมัยเรียง หมอน
6	พระขยับ นางอาย	- เป็นท่าที่แสดงอารมณ์ของทั้งสองฝ่ายที่มีความปฏิพัทธ์ซึ่งกันและกัน
7	อุหน้ำชา	- เป็นท่าที่ประชิดตัวเข้าใกล้ด้านข้าง แล้ว ฝ่ายพระวางมือลงที่หน้าตักของฝ่ายนาง ถูมือลงที่หน้าตักบนฝ่ามุ้ง
8	เชยคาง	- เป็นท่าที่ฝ่ายพระเข้าใกล้ส่วนใบหน้าใน ลักษณะของการช้อนปลายคาง เพื่อให้เห็น ใบหน้าฝ่ายนางชัดเจน
9	จับท่า 2 (จับไขว้)	- เป็นท่าที่ใช้ในการเข้าพระเข้านางที่ฝ่าย พระจะช้อนอยู่ด้านข้างลักษณะของมือเป็น การจับมือฝ่ายนางในท่ารำไขว้มือด้านหน้า

ท่าที่	ชื่อท่า	ความหมายของท่า
10	พระยิ้ม นางอาย	- เป็นท่าที่แสดงอารมณ์ของทั้งสองฝ่ายที่มีความปฏิบัติซึ่งกันและกัน
11	ลูบป่า	- เป็นท่าที่ฝ่ายพระจะซ่อนอยู่เหลี่ยมด้านหลัง ลักษณะของมือเป็นการโอบที่ป่า แล้วลูบมือลง
12	โลมเอว	- เป็นท่าที่ใช้ในการเข้าพระเข้านางที่ฝ่ายพระจะซ่อนอยู่เหลี่ยมด้านหลังลักษณะของมือเป็นการโอบที่เอว
13	พระยิ้ม นางอาย	- เป็นท่าที่แสดงอารมณ์ของทั้งสองฝ่ายที่มีความปฏิบัติซึ่งกันและกัน
14	จับท่า 3	- เป็นท่าที่ใช้ในการเข้าพระเข้านางที่ฝ่ายพระจะซ่อนอยู่เหลี่ยมด้านหลัง ลักษณะของมือเป็นการจับมือฝ่ายนางทอดแขนซ้ายตั้ง
15	นอน	- ล้มต้งลงนอน โดยฝ่ายพระจะเหลื่อมลงหลังด้านหลังเล็กน้อย
16	(เพลงตระนอน) ไหว้	-การเริ่มต้นในการรำเพลงหน้าพาทย์เริ่มต้นที่การไหว้ ถือเป็นสิริมงคล อนึ่งสะท้อนประเพณีโบราณก่อนการหลับนอนจะสวดมนต์ไหว้พระ
17	กลางอัมพร	-เป็นแม่ท่าหรือท่าหลัก ให้ความหมายของความสวยงามเมื่อปฏิบัติทำอย่างถูกต้องพร้อมเพียง นำมาจากเพลงช้าเพลงเร็ว หรือเพลงแม่บท
18	พาลา	-เป็นแม่ท่าหรือท่าหลัก ให้ความหมายของความสวยงามเมื่อปฏิบัติทำอย่างถูกต้องพร้อมเพียง นำมาจากเพลงช้าเพลงเร็ว หรือเพลงแม่บท

ท่าที่	ชื่อท่า	ความหมายของท่า
19	จิบขาว	- เป็นแม่ท่าหรือท่าหลัก ให้ความหมายของความสวยงามเมื่อปฏิบัติท่าอย่างถูกต้องพร้อมเพียง นำมาจากเพลงช้าเพลงเร็ว หรือ เพลงแม่บท
20	บัวชูฝัก	- เป็นแม่ท่าหรือท่าหลัก ให้ความหมายของความสวยงามเมื่อปฏิบัติท่าอย่างถูกต้องพร้อมเพียง นำมาจากเพลงช้าเพลงเร็ว หรือ เพลงแม่บท
21	นอน	- ล้มตัวลงนอนโดยฝ่ายพระจะอยู่ในตำแหน่งเหลื่อมลงด้านหลังนาง ลำตัวทั้งคู่ขนานกัน

จากข้อมูลของความหมายท่ารำ จึงสามารถวิเคราะห์ท่าในกระบวนรำเข้าพระเข้านางออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน ผู้วิจัยจึงกำหนดเรียกชื่อท่าดังกล่าวว่า ท่าเฉพาะ และท่าเสริมบท ซึ่งให้ความหมายในงานวิจัย ดังนี้

ท่าเฉพาะ หมายถึง ท่ารำที่ให้ความหมายรำไอ้โลม เกี้ยวพาราสี เข้าพระเข้านางระหว่างตัวพระกับตัวนาง อาจเป็นการรำที่ปฏิบัติเช่นเดียวกันของทั้งสองฝ่ายในท่ารำมาตรฐานหรือรำเข้าคู่ที่มีการสัมผัสถูกเนื้อต้องตัวกันก็ได้

ท่าเสริมบท หมายถึง ท่ารำที่ช่วยเสริมท่าเฉพาะให้เป็นไปตามบทละคร และช่วยในการสื่อความหมายอย่างสมบูรณ์ ด้วยลักษณะของการรำตีบทหรือใช้บท

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ท่ารำเพลงหน้าพาทย์โลม - ตระนอน

ลำดับที่	ท่าเฉพาะ	ท่าเสริมบท
1	ไหว้	พระยิ้ม นางอาย
2	โลมบน	
3	จับท่า 1 (จับสูง)	
4	จับท่า 2 (จับไขว้)	
5	โลมเอว	
6	จับท่า 3	

ลำดับที่	ท่าเฉพาะ	ท่าเสริมบท
7	อัมพร	
8	ผาลา	
9	จีบยาว	
10	บัวชูฝัก	
11	นอน	

1.2) ลักษณะการปฏิบัติท่ารำ ในเพลงหน้าพาทย์โลม – ตระนอน จากการสัมภาษณ์ อาจารย์เวณิกา บุนนาค¹ ท่ารำที่ได้รับการสืบทอดกันมานั้นเป็นท่ามาตรฐาน มีหลักของการบรรจุท่าที่เป็นท่าใหญ่ ลงมาสู่ท่าเล็ก เช่น จากท่าสอสูง ลงมาเป็นท่าผาลา เป็นต้น

ในกระบวนการท่ารำหน้าพาทย์เพลงโลม – ตระนอน มีการใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายประกอบการรำ โดยแบ่งอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายเป็น 4 ส่วนด้วยกัน คือ

1. การใช้ศีรษะและใบหน้า
2. การใช้ลำตัว
3. การใช้แขนและมือ
4. การใช้ขาและเท้า

ลักษณะการใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปรากฏในการรำหน้าพาทย์เพลงโลม-ตระนอน มีดังนี้

ตารางที่ 3 การใช้อวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายในการรำเพลงหน้าพาทย์โลม - ตระนอน

ศีรษะและใบหน้า	ลำตัว	แขนและมือ	ขาและเท้า
-เอียงซ้าย	-ตรง	-แขนงอเป็นวง	-นั่งพับเพียบ
-เอียงขวา	-เบี่ยงด้านขวา	-แขนตึงเสมอไหล่	-นั่งยกก้น
-หน้ามองส่งสายตา	-เบี่ยงด้านซ้าย	-แขนระดับสูง	-นั่งทับส้นเท้า
-หน้ามองหลบสายตา	-บิดตัวหันขวา	-แขนระดับกลาง	-ขยับเบี่ยงด้านขวา
	-บิดตัวหันซ้าย	-ทอดแขนระดับล่าง	-ขยับนั่งพับเพียบ
		-มือจีบ	เคลื่อนที่ลง

¹ สัมภาษณ์ เวณิกา บุนนาค, อาจารย์ 3 ระดับ 9 อาจารย์สอนวิชานาฏศิลป์ละคร (พระ) วิทยาลัยนาฏศิลปกรมศิลปากร, 28 มีนาคม 2549.

ศีรษะและใบหน้า	ลำตัว	แขนและมือ	ขาและเท้า
		-มือตั้งวง -มือตะแคงวง -มือแบ -มือคว่ำ -กดปลายมือ	

การใช้พื้นที่ในการรำ

การใช้พื้นที่ในการรำ เป็นการนั่งรำบนเตียงที่มีการกำหนดตำแหน่งแน่นอนของพระและนางไม่มีการแลกเปลี่ยนที่ หากแต่มีการขยับเบี่ยงลำตัวเคลื่อนที่ได้ตามกระบวนการรำ

4.1.2 กลวิธีในการรำหน้าพาทย์เพลงโลม – ตระนอน

จากการศึกษาและการฝึกหัดกระบวนการรำหน้าพาทย์เพลงโลม – ตระนอน ผู้วิจัยได้แบ่งกลวิธีการรำ 2 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1) การเตรียมความพร้อม

- การรำเพลงหน้าพาทย์นั้นให้ความสำคัญกับจังหวะ และในการนั่งรำก็จะใช้ส่วนเข่าและการกระทบกันเป็นส่วนใหญ่ ต้องมีการฝึกหัดร่างกายให้พร้อม รู้จักการเรียนรู้วิธีการแข็งหน้าขาในการให้จังหวะ

- การท่องจำท่ารำตามลำดับการปฏิบัติให้สอดคล้องกับจังหวะ

การรำเพลงหน้าพาทย์โลม – ตระนอน ไม่มีเนื้อร้อง ผู้ปฏิบัติท่ารำต้องมีความแม่นยำในการเรียงลำดับท่าให้ถูกต้อง การรำเพลงหน้าพาทย์นั้นกล่าวได้ว่ามีจังหวะการรำที่ตายตัว คือเป็นการบังคับห้องเพลงด้วยจังหวะให้ความชัดเจน โดยผู้ฝึกหัดนับเป็นจังหวะย่อยๆ เพื่อช่วยในการไล่ทำนองของเพลง ดังนี้ เริ่มนับจังหวะที่ หนึ่ง สอง สาม สี่ ในช่วงต่อของห้องจังหวะเพลงที่สามและสี่จะเป็นการปฏิบัติท่ารำจบในท่ารำแรก และเตรียมขึ้นท่าใหม่ต่อไป

- การใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายในกระบวนการรำ

การรำคู่ต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างผู้รำในกระบวนการของท่ารำ หมายถึงแม้ว่ากระบวนการรำของฝ่ายนางจะปิดป้องเมื่อฝ่ายพระรุกเข้าหาแต่ต้องมีการให้จังหวะที่สัมพันธ์กันทั้งสองฝ่ายในการปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นกับการฝึกฝนด้วยกันหลายครั้ง เพื่อไม่ให้แขน มือ อยู่ผิดที่จนความหมายท่ารำผิดเพี้ยน

- ระดับของการปฏิบัติทำรำ

ในลักษณะของการรำ ฝ่ายพระขึ้นท่าที่ดูยิ่งใหญ่กว่าหรือสามารถโอบอุ้มนางไว้ได้ อีกทั้งยังสอดแทรกท่วงทีของการลักลอบจับต้องฝ่ายนาง ความสูงต่ำระดับวงของมือและแขนที่ลดหลั่นจะเพิ่มให้กระบวนท่ารำสวยงามมากขึ้น

2) กลวิธีในการรำ

- การช้อนทับเท้า

ปฏิบัติโดย การนั่งพับเท้าซ้อนขึ้นมา เพื่อเป็นการเพิ่มระดับของความสูงของการนั่งและทำให้การเสียวตัวหรือการเบี่ยงง่ายมากยิ่งขึ้น

- การยกกัน

ปฏิบัติโดย การนั่งในลักษณะที่คล้ายกับการคุกเข่า เพื่อเป็นการเพิ่มระดับของความสูงในการนั่งและทำให้การเสียวตัวหรือการเบี่ยงง่ายมากยิ่งขึ้น ระดับของการยกกันจะสูงกว่าการช้อนทับเท้า เพื่อให้ระดับตัวสูงกว่านาง

- การกระทบจังหวะ

ปฏิบัติโดย การกระทบจังหวะลงของกัน มีกลวิธีที่นุ่มนวลด้วยการแข็งหน้ามาก่อนที่จะทิ้งน้ำหนักในการกระทบกันลง

- เหลื่อมระดับตัวดอยลงของตัวพระให้นางอยู่ด้านหน้า

ปฏิบัติโดย พระดอยหลังลงมาให้นางอยู่ด้านหน้า แต่ต้องระวังไม่ให้เป็นลักษณะของการแยกลงอย่างชัดเจนทีเดียว เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติท่าที่โอบนางจากด้านหลังอาทิ เช่น โลมบน โลมเอว เป็นต้น

- การขยับตามจังหวะ

ปฏิบัติโดย ทั้งสองฝ่ายต้องฟังทำนองเพลง และสะดุ้งตัวขึ้นในการขยับเพื่อกลับเอียงศีรษะให้ตรงตามทำนองเพลง

- สะบัดปลายมือ

ปฏิบัติโดย เมื่อปฏิบัติกระบวนท่าครบถ้วนแล้วเมื่อถึงช่วงท้ายของท่ารำ อาทิ เช่น โลมบน ในขณะที่ฝ่ายนางปิดมือพระ ทั้งสองจะต้องปฏิบัติท่ารำให้หมดมือ หมายถึงจับจับเป็นตั้งวง ก็ให้มือที่ตั้งวงหักข้อมือสะบัดขึ้นอย่างสวยงาม กระทั่งจบกระบวนรำทำนั้นเป็นต้น

- การให้อารมณ์ของความรักผ่านทางสายตา

ความหมายของการรำคู่ที่เป็นการเข้าพระเข้านาง เป็นการแสดงความรักต่อกันของทั้งสองฝ่าย การปฏิบัติท่ารำในของทุกๆ ท่า ต้องให้จิตใจมีความรู้สึกถึงอารมณ์ผ่านเข้ามาในท่ารำ คือ ฝ่ายพระถ่ายทอดถึงความยินดี ความปรารถนา ความรัก ส่วนฝ่ายนางก็ให้อารมณ์เสสสร้งไม่เต็มใจผสมกับความยินดีเบิกบานในใจ

4.2 ราชุดิเหนาสังข์ถ้ำ

กระบวนการทำราชุดิเหนาสังข์ถ้ำ ปรากฏอยู่ในการแสดงละครในเรื่องอิเหนา ตอนสังข์ถ้ำ เนื้อเรื่องกล่าวถึง อิเหนาได้วางแผนเผาเมืองคาหาแล้วลอบพานางบุษบาออกไปไว้ในถ้ำ และเมื่ออยู่ภายในถ้ำตามลำพังสองคนอิเหนาได้เข้าเกี้ยวนางบุษบา แล้วก็กลับเข้ามาแก้สงสัยในเมือง การราชุดิเหนาสังข์ถ้ำเป็นการรำคู่ของพระและนาง ที่เป็นการดำเนินเรื่องของการเล่นละครในบทเข้าพระเข้านาง โดยอิเหนาเป็นฝ่ายแสดงความปรารถนาในตัวบุษบาโดยค่อยๆ เข้าหาใกล้ๆ แล้วจึงโลมนางตามบทละคร ฝ่ายบุษบาก็ถ่วงทอดการร้ายรำในท่วงที่ชัดเจนในที่ และเงินอวย โดยการถอยออกห่างหรือปิดป้องตนเองเมื่อพระเจ้าเข้าเกี้ยว

บทละครเรื่อง อิเหนา ตอนอิเหนาสังข์ถ้ำ

- เพลงไอ้โลม -

สุดเอยสุดสวาท	ช่างฉลาดแนมเหน็บเก็บมาว่า
ไม่เหมือนเช่นนั้นกัลยา	จงอย่าปรารมเหตุภัย
ว่าพลางทางกระถกเข้าหา	จะถอยหนีพี่ยาไปข้างไหน
พระจุมพิศประกิดแก้มแนมใน	อิงแอบแนบไว้สำราญรมย์

- ปี่พาทย์ทำเพลงโลม -

อิเหนาเกี้ยวบุษบา

ลำดับที่	เพลงเนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
1	เพลง ไอ้โลม สุดเอย	ขยับเข้าหา	พระ (ขยับเข้าหานาง) - นั่งพับเพียบ ขยับไป ด้านขวาเข้าหานาง 2 ครั้ง - มือทั้งสองทาบลงที่ พื้น ศิริษะเอียงซ้ายมอง นาง	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>นาง</u> (ขยับลอยพระ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ ขยับลอยพระ - มือทั้งสองวางที่หน้าขา โดยให้มือขวาเหลื่อมลงมาเล็กน้อย ศีรษะเอียงขวาหน้ามองตรง 	
2	สุดสวาท	โลมบน	<p><u>พระ</u> (โลมบน)</p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบเบี่ยงเข้าหานาง - มือทั้งสองจับที่บ่าของนาง ศีรษะเอียงซ้ายมองนาง <p><u>นาง</u> (ปิด)</p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองจับปิดที่บ่าได้มือของพระ ศีรษะเอียงซ้ายหน้ามองพระ 	
3	ช่างฉลาด	เคาะนิ้วมือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายชี้นิ้วเคาะ 3 ครั้ง มือขวาวางที่หน้าขา ศีรษะเอียงซ้ายมองนาง 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองวางที่หน้าขา ศิริษะเอียงขวาหน้ามองพระ 	
4	แนมเหน็บ	ไสมือจีบ	<p><u>พระ (ไสมือจีบ)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายวางที่หน้าขา ซ้าย มือขวาจีบตะแคงมือไสเข้าไปที่เอวนาง ศิริษะเอียงขวาหน้ามองนาง <p><u>นาง (ปิด)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือขวาวางที่หน้าขาขวา มือซ้ายจีบตะแคงมือไสปิดที่มือพระ ศิริษะเอียงซ้ายหน้ามองหลบพระ 	
5	เก็บมาว่า	จับคาง	<p><u>พระ (จับปลายคาง)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายทำวเอวมือขวาจับที่คางนาง ศิริษะเอียงซ้ายหน้ามองนาง <p><u>นาง (ปิด)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายวางที่หน้าขา มือขวาปิดที่มือของพระ ศิริษะเอียงซ้ายมองหลบพระ 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
6	ไม่เหมือน เช่นนั้น	อุษา	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายวางที่หน้าขา มือขวาวางแบงูที่หน้า ขาซ้ายของนาง ศิริษะ เอียงซ้ายหน้ามองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือขวาวางที่หน้าขา มือซ้ายวางแบทาบบน หน้าตักซ้ายอยู่ใต้มือ พระ แล้วปิดมือพระ ออก ศิริษะเอียงซ้าย หน้ามองพระ 	
7	กัลยา	โลมมือเดียว	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือขวาโอบจับที่ข่า ของนาง มือซ้ายจับที่ คางของนาง ศิริษะเอียง ซ้ายหน้ามองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ มือขวา วางที่หน้าขา มือซ้ายปิด ใต้มือซ้ายของพระ ศิริษะเอียงซ้ายหน้ามอง หลบพระ 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
8	จงอย่าปรารม	สั้นมือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายวางบนหน้าขา ซ้าย มือขวาตั้งวงสั้น ปลายนิ้ว ศีรษะเอียงซ้าย มองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองวางที่หน้า ขาขวาโดยให้มือขวา เหลืออมลงมาเล็กน้อย ศีรษะเอียงขวาน้ำมอง ตรง 	
9	หฤทัย	ชี่มือเข้าอกนาง	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -นั่งพับเพียบ -มือซ้ายวางบนหน้าขา ซ้าย มือขวากำหลวมๆชี่ นิ้วชี้ด้านขวา ศีรษะเอียง ขวาน้ำมองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -นั่งพับเพียบ -มือซ้ายวางที่หน้าขา มือขวาปิดที่มือขวาของ พระ ศีรษะเอียงซ้ายหน้า มองพระ 	

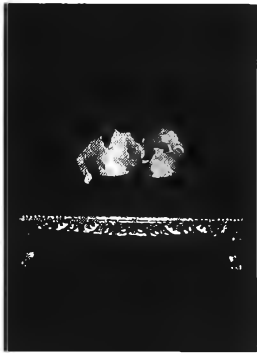
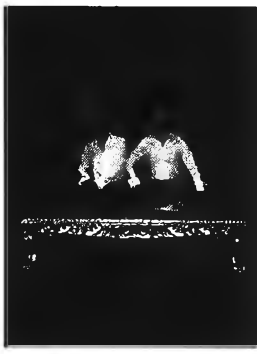

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
10	ว่าพลาง	จิบม้วนออกตั้งวง	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือขวาวางที่หน้าขา ขวา มือซ้ายจิบเข้าหา ศีรษะแล้วม้วนออกเป็น ตั้งวงบน ศีรษะเอียง ซ้ายหน้านามองตรงไป ข้างหน้า <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองวางบนหน้า ขาขวาโดยให้มือขวา เหลื่อมลงมาเล็กน้อย ศีรษะเอียงขวามอง ตรง 	
11	ทางกระดก เข้าหา	ขยับเข้าหานาง	<p><u>พระ (ขยับเข้าหานาง)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ ขยับเข้า ไปด้านขวาเข้าหานาง 2 ครั้ง มือทั้งสองทาบลงที่ พื้น ศีรษะเอียงซ้ายมอง นาง <p><u>นาง (ขยับถอยพระ)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ ขยับหลบ ไปด้านขวาดูออกจาก พระ 2 ครั้ง - มือทั้งสองทาบลงที่ พื้น ศีรษะเอียงซ้ายมอง หลบพระ 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
12	จะถอยหนีพี่ชา	ชูด่มือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบยกกันเป็นนั่งคุกเข่า - มือซ้ายวางบนหน้าขาซ้าย มือขวาจับที่ข้อมือซ้ายของนาง ศีรษะเอียงขวาหน้ามองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบแล้วยกกันเป็นนั่งคุกเข่า - มือขวาเกาะมือพระที่จับข้อมือซ้าย ศีรษะเอียงขวาหน้ามองพระ 	
13	ไปข้างไหน	โลมเอว(โลมล่าง)	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งคุกเข่า - มือทั้งสองจับที่เอวของนาง ศีรษะเอียงซ้ายมองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งคุกเข่า - มือทั้งสองจับปิดที่เอวได้มือของพระ ศีรษะเอียงซ้ายมองพระ 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
14	พระจุมพิศ	เซยคาง	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบยกกันขึ้น - มือขวาโอบไปด้านหลังของนางมือซ้ายช้อนใต้คางนาง ศีรษะเอียงซ้ายหน้ามองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองวางที่หน้าขาโดยให้มือขวาเหลื่อมลงมาเล็กน้อย ศีรษะเอียงซ้ายหน้ามองหลบพระ 	
15	ประกิดแก้ม	ดูบแก้ม	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายช้อนใต้คางนางมือขวาแบปาดที่แก้มนาง ศีรษะเอียงขวาหน้ามองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองวางที่หน้าขาโดยให้มือขวาเหลื่อมลงมาเล็กน้อย ศีรษะเอียงซ้ายหน้ามองหลบพระ 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
16	นมใน	พระอิม นางอาย	<p><u>พระ (อิม)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายจับที่ปาก มือขวาวางที่หน้าขาขวา ศีรษะเอียงซ้ายหน้านองนาง <p><u>นาง (อาย)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายแบทาบที่แก้ม มือขวาจับส่งหลัง ศีรษะเอียงซ้ายหน้านองหลบพระ 	
17	อิงแอบแนบไว้	เอนพิง	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบยกกันขึ้น ถ่ายน้ำหนักตัวไปด้านขวา - มือทั้งสองตั้งวงแขนตั้งไปด้านหน้าแล้วทาบไปด้านขวาที่ตัวนาง ศีรษะเอียงขวาหน้านองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองปิดที่แขนของพระที่ทาบลงบนตัว ศีรษะเอียงขวาหน้านองพระ 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
18	ตำราธรรมย์	จับท่า 3 (เป็นการจับ ประชิดตัวนาง และท่าจับในท่า ลำดับที่ 3 ของท่า จับในเพลงหน้า- พาทย์โลม – ตระ- นอน ส่วนใน เพลงนี้ ถือเป็น ท่าสุดท้ายของ กระบวนการโลม นาง ก่อนจะถึงท่า นอน เช่นกัน)	<u>พระ</u> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองคว่ำระดับ ชายพก แล้วมือขวาโอบ ที่เอวด้านหลังนาง มือ ซ้ายจับจับที่มือของนาง ศีรษะเอียงขวาแล้ว เปลี่ยนเป็นเอียงซ้าย <u>นาง</u> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองจับคว่ำระดับ ชายพก แล้วมือขวาทำ เอว มือซ้ายตั้งวงตั้งแขน ไปด้านหน้าพระ ศีรษะ เอียงขวาแล้วเปลี่ยนเป็น เอียงซ้าย หน้ามองพระ	

4.2.1 วิเคราะห์กระบวนการท่ารำชุดอิเหนาสั่งถ้ำ

จากการศึกษาและกระบวนการท่ารำชุดอิเหนาสั่งถ้ำ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ลักษณะท่ารำ

รำชุดนี้เป็นการรำคู่ร่วมกันระหว่างตัวพระกับตัวนางประกอบเพลงไอ้โลม โดยใช้รูปแบบการตีบทตามคำร้อง ซึ่งท่ารำที่ใช้ก็เป็นแม่ท่าจากการรำเพลงช้าเพลงเร็ว รำแม่บท จากการศึกษากระบวนการท่ารำชุดอิเหนาสั่งถ้ำ มีท่ารำ 18 ท่าดังนี้

1.1) ความหมายของท่ารำเพลงไอ้โลม เป็นการรำแบบเข้าใกล้ประชิดตัว จนกระทั่งการถึงเนื้อถึงตัวของฝ่ายพระที่เริ่มรุกเข้าหาฝ่ายนาง ลักษณะของการตีบทประกอบคำร้องสื่อความหมาย ดังนี้

ตารางที่ 4 ความหมายของท่ารำหุคิเหนาสั่งถ้ำในเพลงโอิโอม

ท่าที่	ชื่อท่า	ความหมายของท่า
1	ขยับเข้าหา	- ฝ่ายพระเป็นผู้เริ่ม ปฏิบัติท่าที่เข้าหานางก่อน
2	โถมบน	- เป็นท่าที่ใช้ในการเข้าพระเข้านางที่ฝ่ายพระจะซ้อนอยู่เหลื่อมด้านหลังลักษณะของมือเป็นการโอบที่บ่า
3	เคาะนิ้วมือ	- เป็นท่าที่ประกอบการตีบทในเพลงนี้ชี้นิ้วเจรจากับนาง
4	ไสมือจับ	- เป็นท่าที่ฝ่ายพระเข้าใกล้ด้านข้างของเอวนาง โดยการจับมือเข้าหาส่วนของเอวนาง
5	จับคาง	- เป็นท่าที่ฝ่ายพระเข้าใกล้ส่วนของใบหน้าในลักษณะของการจับที่ปลายคางเพื่อเปิดหน้านางขึ้นให้เห็นใบหน้าอย่างชัดเจน
6	ถูขา	- เป็นท่าที่ประชิดตัวเข้าใกล้ด้านข้างแล้วฝ่ายพระวางมือลงที่หน้าตักของฝ่ายนางถูมือลงที่ตรงหน้าตักบนผ้าถุง
7	โถมมือเดียว	- เป็นท่าที่ใช้ในการเข้าพระเข้านางที่ฝ่ายพระจะซ้อนอยู่เหลื่อมด้านหลังลักษณะของมือเป็นการโอบที่บ่าข้างหนึ่ง ส่วนอีกข้างหนึ่งโอบจับอยู่ที่เอว
8	สั่นมือ	- เป็นท่าประกอบการตีบทในเพลงว่าเป็นการปฏิเสธเจรจากับนาง
9	ชี้มือเข้าอก	- เป็นท่าที่ฝ่ายพระเข้าใกล้หน้าอกของนางโดยชี้นิ้วเข้าที่หน้าอก
10	จับม้วนออกตั้งวง	- เป็นท่าที่ประกอบการตีบทในเพลงเจรจากับนาง
11	ขยับเข้าหานาง	- เป็นท่าที่ฝ่ายพระขยับเข้าใกล้นาง เพื่อประชิดตัวมากยิ่งขึ้น

ท่าที่	ชื่อท่า	ความหมายของท่า
12	ชูดข้อมือ	- เป็นท่าที่ฝ่ายพระยุดจับข้อมือให้นางอยู่ใกล้ๆ หรือเข้ามาใกล้
13	โลมเอว	- เป็นท่าที่ใช้ในการเข้าพระเข้านางที่ฝ่ายพระจะซ่อนอยู่เหลี่ยมด้านหลังลักษณะของมือเป็นการโอบที่เอว
14	เขยคาง	- เป็นท่าที่ฝ่ายพระเข้าใกล้ส่วนของใบหน้าในลักษณะของการซ่อนปลายคางเพื่อให้เห็นใบหน้าอย่างชัดเจน
15	ลูบแก้ม	- เป็นท่าที่ฝ่ายพระสัมผัสบริเวณส่วนของใบหน้าของนาง
16	พระขีมนางอาย	- เป็นท่าที่แสดงอารมณ์ของทั้งสองฝ่ายที่มีความปฏิบัติซึ่งกันและกัน
17	เอนพิง	- เป็นท่าที่ฝ่ายพระทอดตัวลงทิ้งน้ำหนักไปกระแจะเข้าที่ตัวนาง
18	จับท่า 3	- เป็นท่าที่ใช้ในการเข้าพระเข้านางที่ฝ่ายพระจะซ่อนอยู่เหลี่ยมด้านหลังลักษณะของมือเป็นการจับมือฝ่ายนางให้ทอดแขนซ้ายตั้ง

จากข้อมูลของความหมายท่ารำจึงสามารถวิเคราะห์ท่าในกระบวนรำเข้าพระเข้านางที่เป็นท่าเฉพาะ และท่าเสริมบท ซึ่งให้ความหมายในงานวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 5 วิเคราะห์ท่ารำชุดอิเหนาสั่งถ้ำในเพลงไอ้โลม

ลำดับที่	ท่าเฉพาะ	ท่าเสริมบท
1	โลมบน	ขยับเข้าหา
2	โลมมือเดียว	พระขีมนางอาย
3	โลมเอว	เคาะนิ้วมือ
4	จับท่า 3	ไสมือจับ
5	จับคาง	สั่นมือ

ลำดับที่	ท่าเฉพาะ	ท่าเสริมบท
6	เชยคาง	ชี้มือเข้าอก
7	ดูบแก้ม	จีบม้วนออกตั้งวง
8	ดูขา	นุคข้อมือ
9		เอนพิง

1.2) ลักษณะการปฏิบัติท่ารำ เป็นการรำท่าเฉพาะร้อยเรียงกันไป โดยให้ความหมายของการพูดคุยกับฝ่ายตรงข้าม จะมีท่ารำเสริมบทแทรกเป็นการเชื่อมท่ารำ สื่อถึงลักษณะการรำเข้าคู่มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างทั้งสองฝ่ายเป็นไปตามบทละคร

ในกระบวนการท่ารำชุดคิเหนาสั่งดำ มีการใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายประกอบการรำ โดยแบ่งอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายเป็น 4 ส่วนด้วยกัน คือ

1. การใช้ศีรษะและใบหน้า
2. การใช้ลำตัว
3. การใช้แขนและมือ
4. การใช้ขาและเท้า

ลักษณะการใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปรากฏในการรำชุดคิเหนาสั่งดำ ในเพลงไอ้โลม มีดังนี้

ตารางที่ 6 การใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายในการรำชุดคิเหนาสั่งดำในเพลงไอ้โลม

ศีรษะและใบหน้า	ลำตัว	แขนและมือ	ขาและเท้า
-เอียงซ้าย	-ตรง	-แขนงอเป็นวง	-นั่งพับเพียบ
-เอียงขวา	-เบี่ยงด้านขวา	-แขนตึงเสมอไหล่	-นั่งยกกันทับสันเท้า
-หน้ามองส่งสายดา	-เบี่ยงด้านซ้าย	-แขนระดับสูง	-ขยับเบี่ยงเข้าด้านขวา
-หน้ามองหลบสายดา	-บิดตัวหันขวา	-แขนระดับกลาง	-ขยับนั่งพับเพียบ
	-บิดตัวหันซ้าย	-ทอดแขนระดับล่าง	เคลื่อนที่ลง
		-มือจีบ	
		-มือตั้งวง	
		-มือตะแคงวง	
		-มือแบ	

ศีรษะและใบหน้า	ลำตัว	แขนและมือ	ขาและเท้า
		-มือคว่ำ -กคปลายมือ -ชี้นิ้ว -เดาะนิ้ว	

การใช้พื้นที่ในการรำ

การใช้พื้นที่ในการรำ เป็นการนั่งรำบนเตียงที่มีการกำหนดตำแหน่งแน่นอนของพระและนางไม่มีการแลกเปลี่ยนที่ หากแต่มีการขยับเบี่ยงลำตัวเคลื่อนที่ได้ตามกระบวนการรำ

4.2.2 กลวิธีในการรำชุดอิเหนาสั่งถ้ำ

จากการศึกษาและการฝึกหัดกระบวนการรำชุดอิเหนาสั่งถ้ำ ผู้วิจัยได้แบ่งกลวิธีการรำเป็น 2 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1) การเตรียมความพร้อม

- ในการนั่งรำจะใช้จังหวะของเข้าและการกระทบกันเป็นส่วนใหญ่ ต้องมีการฝึกหัด การแข็งหน้าขาในการกระทบจังหวะ

- การท่องบทละคร

การรำชุดอิเหนาสั่งถ้ำนั้นเป็นการแสดงละครเรื่อง ผู้แสดงต้องทำความเข้าใจและท่องจำบทให้แม่นยำ เพื่อช่วยในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามคำร้องและทำนองดนตรี อีกทั้งเป็นการช่วยเพิ่มการแสดงอารมณ์ให้ลงตัวกับท่ารำมากยิ่งขึ้น

- การใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย

การรำคู่ต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างผู้รำ หมายถึงแม้ว่ากระบวนการท่ารำของฝ่ายนางจะปิดป้องเมื่อฝ่ายพระรุกเข้าหาแต่ต้องมีการให้จังหวะที่สัมพันธ์กันทั้งสองฝ่าย สิ่งนี้ต้องอาศัยการฝึกฝนด้วยกันหลายครั้ง เพื่อไม่ให้แขน มือ อยู่ผิดที่จนความหมายท่ารำผิดเพี้ยน

- ระดับความสูงและต่ำของการปฏิบัติท่ารำ

ท่ารำต้องพิถีพิถันในเรื่องของความงามของท่า ให้ได้องค์ประกอบศิลป์ การรำคู่กันในบางท่าต้องมีการจับต้องกัน เช่น ท่าโลมบนนั้น ฝ่ายพระต้องเหลื่อมลงเพื่ออยู่ซ้อนเหลื่อมด้านหลังฝ่ายนาง จากนั้นมือทั้งสองจับที่ปลายนิ้วมือของฝ่ายนางทั้งสองข้าง เพื่อให้เกิดความงาม

ระดับตัวของพระจะต้องอยู่สูงกว่า ซึ่งใช้การนั่งคุกเข่าหรือยกกันช่วยให้ตัวสูงกว่านาง เมื่อปฏิบัติท่าทางต่าง ๆ จะได้ไม่คู่ขาด และทำให้เห็นท่าราชัดเจนไม่ซ้อนตัวบังกัน เป็นต้น

2) กลวิธีในการรำ

- การ ซ้อนทับเท้า

ปฏิบัติโดย การนั่งพับเท้าซ้อนขึ้นมา เพื่อเป็นการเพิ่มระดับของความสูงของการนั่งและทำให้การเสี้ยวตัวหรือการเบี่ยงง่ายมากยิ่งขึ้น

- การยกกัน

ปฏิบัติโดย การนั่งในลักษณะที่คล้ายกับการคุกเข่า เพื่อเป็นการเพิ่มระดับของความสูงในการนั่งและทำให้การเสี้ยวตัวหรือการเบี่ยงง่ายมากยิ่งขึ้น ระดับของการยกกันจะสูงกว่าซ้อนทับเท้า

- การกระทบจังหวะ

ปฏิบัติโดย การกระทบจังหวะลงของกัน มีกลวิธีที่นุ่มนวลด้วยการแจ้งหน้ามาก่อนที่จะทิ้งน้ำหนักในการกระทบกันลง

- เหลื่อมระดับตัวดอกลงของตัวพระให้นางอยู่ด้านหน้า

ปฏิบัติโดย พระดอหลังลงมาให้นางอยู่ด้านหน้า แต่ต้องระวังไม่ให้เป็นลักษณะของการแยกลงมาอย่างชัดเจนทีเดียว เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติท่าที่โอบนางจากด้านหลัง อาทิเช่น โลมบน โลมเอว เป็นต้น

- สะบัดปลายมือ

ปฏิบัติโดย เมื่อปฏิบัติกระบวนท่าครบถ้วนแล้วเมื่อถึงช่วงท้ายของท่า อาทิเช่น โลมบน ในขณะที่ฝ่ายนางปิดมือพระ ทั้งสองจะต้องปฏิบัติท่าทำให้หมดมือ หมายถึงจากจีบเป็นตั้งวง ก็ให้มือที่ตั้งวงหักข้อมือสะบัดขึ้นอย่างสวยงาม กระทั่งจบกระบวนรำทำเป็นต้น

- การให้อารมณ์ของความรักผ่านทางสายตา

การแสดงอารมณ์ได้ตอบผ่านทางสายตา หมายถึง การนำความรู้สึกของอารมณ์ภายใต้จิตใจออกมาถ่ายทอดผ่านทางสายตา โดยฝ่ายพระสื่ออารมณ์รัก และความยินดี ด้วยการแสดงสายตาแวววาวเป็นประกาย พร้อมทั้งยิ้มแย้มแบบกรุ่มกริม ส่วนฝ่ายนางสื่ออารมณ์ไม่พอใจในที่แต่ผสมกับอารมณ์ยินดี แสดงออกด้วยการหลบสายตาด้วยความเขินอาย และชำเลืองแอบมองเป็นบางช่วงพร้อมกับอมยิ้มเล็กน้อย

4.3 กระบวนทำรำชุดพระลอเข้าห้อง

กระบวนทำรำชุดพระลอเข้าห้อง ปรากฏอยู่ในการแสดงละครพื้นทางเรื่องพระลอ ตอนที่พระลอเข้าห้องของพระเพื่อนพระแพง มีตัวละครที่แสดงบทเข้าพระเข้านาง คือ พระลอกับพระเพื่อนพระแพง การแสดงชุดนี้มีความแตกต่างจากการเข้าพระเข้านางโดยทั่วไป นั่นคือมีตัวแสดงเป็นพระหนึ่งคนกับนางสองคน โดยการนั่งรำบนเตียง

บทละครเรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง

- เพลงเสียดียน -

เถลิงบัลลังก์สุวรรณรัตน์ชัชวาล	ภายใต้เพดานร่วมขาว
ห้อยพวงคำจำปาดาราพราว	สองพระสาวหมอบเมียงเคียงองค์

- ร้องเพลงลาวดำเนินทราย -

สามกษัตริย์โสมนัส เข้มสรวล ขวนเส่นหา	สามปรีดา รำเรียง บันเทิงสมร
แสนสุครัก รักน้อง สองบังอร	สองละอ่อนน้อย สองละอ่อนอ่อนคลอก จ้อจ้านรรจ์
โอ้พระทอง ของสอง ยูพราช	พระแสนสุคสาวท สองสาวสวรรค์
ได้ชื่น ได้ชม ภิรมย์ขวัญ	บุญเพรง หากสรร สมเอย
พระเชยโหม พระโหมวรนุช	สองนางเอย แสนรักสาว
สองสาวสวยสุด เอ๊ะ สวขยคมมนุษย์	หยุคลม บ่หยุครักเอย
พระเพื่อนให้ วอนไหว้ ถวายสลาพระลอสรวล	พระแพงชวน ชื่นชู หยิบพลูป้อน
พระเชยปราง นางแนบ แอบกำกร	จุมพิตสมรน้อย จุมพิตสมรมาสวาท ไม่คลาดคลอก
ไอ้อกใครในพิภพ	อกเอ๋ย ไม่ลบพระลอแล้ว
เสียวช่านร้านจิต เซขชิด พระน้องแก้ว	เป็นตาย ไม่แคล้ว องค์เอย
โหมส่องฟ้า ชื่นหล้าฤาจา	สองสาวเอย ถึงสูญดิน
สูญดินสิ้นฟ้า เอ๊ะ ความรักสองรา	ไฉนรู้ชา สร้างเอย

- ปี่พาทย์ทำเพลงตระนอน -

พระลอเข้าห้อง

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
1	เพลงเสียงเทียน เถลิงบัลลังก์ สุวรรณรัตน์	พรหมสี่หน้า (บัวบาน)	<u>พระ</u> (หน้าตรง) - นั่งพับเพียบ - นางนั่งพับเพียบเข้าหา พระ (พระเพื่อนอยู่ ด้านขวา, พระแพงอยู่ ด้านซ้ายของพระลอ) <u>พระ</u> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองจับคว่ำแล้ว สอดมือขึ้นเป็นท่าบัว บาน ศีรษะตรง <u>นาง</u> - นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)	
2	ชัชวาล	มอง	<u>พระ</u> - นั่งพับเพียบ - มือขวาแทงมือตั้งวง มือซ้ายจับส่งหลัง ศีรษะ เอียงขวา หน้าเลี้ยว ทางซ้าย <u>นาง</u> - นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
3	(ซ้ำ) เถลิง บัลลังก์ สุวรรณรัตน์	พรหมสี่หน้า (บัวบาน)	<u>พระ</u> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองจีบคว่ำแล้ว สอดมือขึ้นเป็นท่าบัว บาน ศิริษะตรง <u>นาง</u> - นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)	
4	(ซ้ำ) ชัชวาล	มอง	<u>พระ</u> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายแทงมือตั้งวง มือขวาจีบส่งหลัง ศิริษะเอียงซ้ายหน้าเสี้ยว ทางขวา <u>นาง</u> - นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)	
5	ภายใต้เพดาน	มองสูง	<u>พระ</u> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายวางแบทาบลง ที่หน้าขาซ้าย มือขวา วางที่หน้าขวา ศิริษะ เอียงขวา ตามองสูง	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			นาง -นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)	
6	ร่มขาว	จิบปรก	พระ - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองจิบคว่ำเข้า หาแง่ศีรษะ ศีรษะเอียง ซ้าย นาง -นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)	
7	ห้อยพวงคำ	หยับจิบ	พระ - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายแบวางทาบลง ที่หน้าขาซ้าย มือขวาจิบ ด้านหน้า นาง -นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)	
8	จำปา	หยับจิบ	พระ - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายวางทาบลงที่ หน้าขาซ้าย มือขวาจิบ หงายด้านหน้าระดับวง ล่าง ศีรษะเอียงซ้าย	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>นาง</u></p> <p>- นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)</p>	
9	คาราพราว	ปาดมือ	<p><u>พระ</u></p> <p>- นั่งพับเพียบ - มือซ้ายแบวาทาบลง ที่หน้าขาซ้าย มือขวา คล้ายจับปาดมือตั้งวง กลางค่อนมาด้านหน้า กดไหล่ขวา ศีรษะเอียง ซ้าย</p> <p><u>นาง</u></p> <p>- นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)</p>	
10	(ซ้ำ) ห้อยพวง คำ	หยิบจับ	<p><u>พระ</u></p> <p>-นั่งพับเพียบ -มือขวาแบวาทาบลงที่ หน้าขาขวา มือซ้ายจับ ด้านหน้า</p> <p><u>นาง</u></p> <p>-นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
11	(ซ้ำ) จำปา	หีบจีบ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือขวาวางทาบลงที่หน้าขาขวา มือซ้ายจีบหงายด้านหน้าระดับวงล่าง ศีรษะเอียงขวา <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตามจังหวะเพลง) 	
12	(ซ้ำ) คาราพราว	ปาดมือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือขวาแบวางทาบลงที่หน้าขาขวา มือซ้ายคล้ายจีบปาดมือตั้งวงกลางค้อมมาด้านหน้า กดไหล่ซ้าย ศีรษะเอียงขวา <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตามจังหวะเพลง) 	
13	สองพระสาว หมอบเมียง เคียงองค์	เอนพิง	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองตั้งวงตั้งปลายนิ้วตั้งข้อศอกทาบมือลงกดศีรษะของนางมาลงบนหัวไหล่ หน้ามองตรง 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>นาง</u></p> <p>- นั่งพับเพียบมือที่อยู่ด้านนอกวางลงที่หน้าขาของตน ส่วนมื่อด้านในทอดแขนตั้งวางทาบลงที่พื้นเตียงด้านหน้าพระ ศิริษะเอียงเข้าหาพระ</p>	
14	เพลงลาว ดำเนินทราย สามกษัตริย์	ตัวเรา	<p><u>พระ</u></p> <p>- นั่งพับเพียบ</p> <p>- มือขวาวางที่หน้าขาขวา มือซ้ายจับเข้าอก ศิริษะเอียงขวา หน้ามองตรง</p> <p><u>นาง</u></p> <p>- นั่งพับเพียบ</p> <p>- มือขวาวางที่หน้าขาขวา มือซ้ายจับเข้าอก ศิริษะเอียงขวา หน้ามองตรง</p>	
15	โสมนัสแค้น สรวล	ยิ้ม	<p><u>พระ</u></p> <p>- นั่งพับเพียบ</p> <p>- มือขวาวางที่หน้าขาขวา มือซ้ายจับเข้าที่ปาก ศิริษะเอียงซ้าย</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -นั่งพับเพียบ -มือขวาวางทอดแขน มือซ้ายจับเข้าที่ปาก ศิริษะเอียงซ้าย 	
16	ขวนเส่นหา	เกล้ามือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -นั่งพับเพียบยกกันขึ้น -มือทั้งสองประกบ เกล้ามือระหว่างหน้าอก ศิริษะเอียงเข้าหานาง (ปฏิบัติทำโดยเอนไป ด้านขวา แล้วกลับมา ด้านซ้าย) <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -นั่งพับเพียบ -เมื่อพระเอนเข้าหานาง ก็ทอดแขนเข้าหาที่ละ คน 	
17	สามปริดา	ข้ม	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -นั่งพับเพียบ -มือขวาวางที่หน้าขา ขวา มือซ้ายจับเข้าที่ ปาก ศิริษะเอียงซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -นั่งพับเพียบ -มือขวาวางทอดแขน มือซ้ายจับเข้าที่ปาก ศิริษะเอียงซ้าย 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
18	รำเริงบันเทิง สมร	เรียงหมอน	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองจีบหงายที่หน้าอกแล้วขึ้นทำพิศมัยเรียงหมอนด้านซ้าย ศิริระเอียงขวา <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองจีบหงายที่หน้าอกแล้วขึ้นทำพิศมัยเรียงหมอนด้านซ้าย ศิริระเอียงขวา 	
19	แสนสุครัก รักน้อง	รัก	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบยกกันขึ้น - มือทั้งสองตั้งวงแบทาบไขว้ที่อก เอนตัวเข้าหานางทั้งสองข้าง ศิริระเอียงข้างนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - เมื่อพระเอนเข้าหานางก็ทอดแขนเข้าหาที่สะคน 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
20	สองบึงอร	โอบบ่า	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับซ้อนเท้า ยกกันขึ้น - มือทั้งสองวางมือโอบนางทั้งสองคน ตาชำเลืองมองนางทั้งสองคน <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตามจังหวะเพลง) 	
21	สองละอ้อนน้อย สองละอ้อน อ่อนคลอ จ้อจ้านรรจ์	พุดคุย	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับซ้อนเท้า ยกกันขึ้น - มือทั้งสองวางมือโอบนางทั้งสองคน ตาชำเลืองมองนางทั้งสองคน <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองทอดแขนวางพื้นเตียงด้านหน้าพระ หน้ามองพระ 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
22	โอ้พระทองของ สองบุพราข	ไหว้	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองแบหงาย รับไหว่นาง หน้ามอง นางทั้งสองคน <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - พนมมือไหว้ลงที่ฝ่า มือพระ หน้ามองพระ 	
23	พระแสน สุดสวาทสอง สาวสวรรค์	รัก	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบยกกันขึ้น - มือทั้งสองตั้งวงแบ ทาบไขว้ที่อก เอนตัวเข้า หานางทั้งสองข้าง ศีรษะ เอียงข้างนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - เมื่อพระเอนเข้าหานาง ก็ทอดแขนเข้าหาที่ละ คน 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
24	ได้ชื่นได้ชม ภิรมย์ขวัญ	เชยคาง	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - หันขวามือซ้ายซ้อนได้คางนาง มือขวาโอบจับที่เอวนาง ก้มลงหอมนาง จากนั้นหันซ้าย มือขวาซ้อนได้คางนาง มือซ้ายโอบจับที่เอวนาง ก้มลงหอมนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - เมื่อพระเอนเข้าหานาง ก็ทอดแขนเข้าหาทีละคน 	
25	บุญเพรงหาก สรร	ไว้มือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเท้าซ้อนยกกันขึ้น - มือซ้ายโอบหลังนาง มือขวาดั้งวงตะแคงสั้น มีระดับหน้า ศีรษะเอียงซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะคุ้งตัวกลับเอียงตามจังหวะ) 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
26	สมเอย	รวมมือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองรวมมือนำด้านหน้า ศิริษะเอียงขวา <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตามจังหวะ) 	
27	พระเชษฐา	เชษฐา	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ(เบี่ยงขวา) - หันขวามือซ้ายซ้อนได้คางนาง มือขวาโอบจับที่เอวนาง ศิริษะเอียงซ้ายหันมองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - ทอดแทนให้พระ ศิริษะเอียงซ้าย หันมองพระ 	
28	พระ โลมวรรณ	ลูบแขน	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ(เบี่ยงซ้าย) - มือซ้ายโอบหลังนาง มือขวาลูบที่แขนขวา <p><u>นาง</u> ศิริษะเอียงขวา หันมองนาง</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - ทอดแทนให้พระ ศีรษะเอียงซ้าย หน้ามองพระ 	
29	สองนางเอย แสนรักสาว	รัก	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบยกกันขึ้น - มือทั้งสองตั้งวงแบทาบไขว้ที่อก เอนตัวเข้าหานางทั้งสองข้าง ศีรษะเอียงข้างนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - เมื่อพระเอนเข้าหานางก็ทอดแขนเข้าหาที่ละคน 	
30	สองสาวสวย สุด เอ๊ะ สวย ยอดมนุษย์	เฉิดฉิน	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับซ้อนเท้ายกกัน - มือซ้ายตั้งวง มือขวาจับสอคขึ้น ศีรษะเอียงซ้าย หน้ามองนาง แล้วโย้ตัวกลับมาด้านขวามือขวาตั้งวง มือซ้ายจับสอคขึ้น ศีรษะเอียงขวา 	

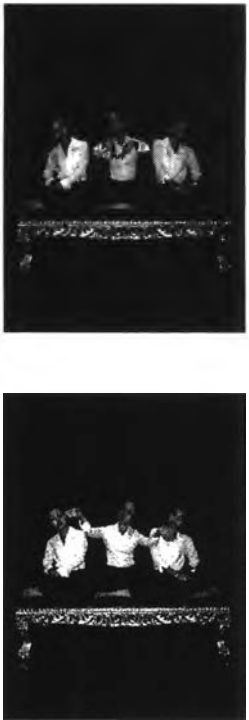

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - ทอดแขนในวางที่พื้น <p>ด้านหน้าพระ หน้ามองพระ</p>	
31	<p>หยุดลม บ่หยุด รักเอย</p>	โอบบ่า	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับซ้อนเท้า ยกกันขึ้น - มือทั้งสองวางมือโอบนางทั้งสองคน <p>ตาชำเลืองมองนางทั้งสองคน</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบเข้าหาพระ <p>(สะอึกตัวกลับเอียงตามจังหวะเพลง)</p>	
32	<p>พระเพื่อนให้ วอนไหว ถวายสลา พระลอสรวล</p>	รับหมาก	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ(เบี่ยงขวา) - วางมือแล้วมือขวาโอบหลังนาง มือซ้ายจับมือนาง รับหมากจากนาง <p>ศิระเอียงซ้าย หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - ไหว้ที่อกแล้วป้อนหมาก ศิระเอียงขวา <p>หน้ามองพระ</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
33	พระเพงชวน ชื่นชู หีบพลู ป้อน	รับพลู	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ(เบี่ยงซ้าย) - วางมือแล้วมือซ้ายโอบหลังนาง มือขวาจับมือนาง รับมาจากนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - ไหว้ที่อกแล้วป้อนพลู <p>ศีรษะเอียงขวา หน้ามองนาง</p> <p>ศีรษะเอียงซ้าย หน้ามองพระ</p>	
34	พระเชยปราง นางแนบ แอบ กำกร	เชยคาง	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ(เบี่ยงซ้าย) - มือซ้ายโอบหลังนาง มือขวาแบซ่อนใต้คาง <p>นาง ศีรษะเอียงขวา หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - พระเพงทอดแขนเข้าหาพระ - พระเพื่อนทอดแขนซ้ายที่พื้นหน้าพระ มือขวากำที่ข้อมือพระ 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
35	จุมพิตสมรน้อย จุมพิตสมรมา สวาท	จุม	<u>พระ</u> - นั่งซ้อนเท้ายกกันขึ้น - (เบี่ยงขวา)มือซ้ายซ้อน คางนางก้มลงหอมแก้ม (เบี่ยงซ้าย)มือขวาซ้อน คางนางก้มลงหอมแก้ม <u>นาง</u> - นั่งพับเพียบ - ทอดแขนเอนตัวเขาหา พระทีละคน	
36	ไม้คลาดคลอ	โอบบ่า	<u>พระ</u> -นั่งพับซ้อนเท้า ยกกัน ขึ้น - มือทั้งสองวางมือโอบ นางทั้งสองคน ตา ชำเลื่องมองนางทั้งสอง คน <u>นาง</u> -นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)	
37	ไอ้ออกใครใน พิภพ	ชี้กวาด	<u>พระ</u> (หน้าตรง) - นั่งพับเพียบยกกัน - มือซ้ายวางมือที่หน้า ขาซ้าย มือขวากำมือ หลวมๆ นิ้วชี้กวาดออก ด้านข้างขวา แล้วเปลี่ยน เป็นมือซ้ายชี้กวาดออก ด้านซ้าย หน้ามองมือ	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>นาง</u></p> <p>- นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)</p>	
38	อกเอ๋ย ไม่ลบ พระล่อแล้ว	มือทาบเข้าอก	<p><u>พระ</u></p> <p>- นั่งพับเพียบ</p> <p>- มือขวาวางทาบที่หน้า ขาขวา มือซ้ายแบทาบ ลงที่หน้าอก ศีรษะเอียง ขวา หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <p>- นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)</p>	
39	เสียวซ่านร่า จิต เซบซิด พระน้องแก้ว	เกล้ามือ	<p><u>พระ</u></p> <p>- นั่งพับเพียบยกกันขึ้น</p> <p>- มือทั้งสองประกบ เกล้ามือระหว่างหน้าอก ศีรษะเอียงเข้าหานาง (ปฏิบัติทำโดยเอนไป ด้านขวา แล้วกลับมา ด้านซ้าย)</p> <p><u>นาง</u></p> <p>- นั่งพับเพียบ</p> <p>- เมื่อพระเอนเข้าหานาง ก็ทอดแขนเข้าหาที่ละ คน</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
40	เป็นตาย ไม้ แคล้ว องค์กรโยย	ทอดแขน	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ ยกกันขึ้น - แเบหงายมือตั้งข้อศอก <p>เอนตัวกระแจะนาง ด้านขวา และด้านซ้าย หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - เมื่อพระเอนเข้าหานาง ก็ทอดแขนเข้าหาที่ละ คน 	
41	โลมส่องฟ้า ชั้นหล้าฤาจาจ	จิบโปรยมือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองจิบคว่า ด้านหน้า ศิริษะเอียงขวา และโปรยมือปล่อยจิบ หงายตั้งวง ศิริษะเอียง ซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะคุ้งตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง) 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
42	สองสาวเอย ถึงสูญคืน	ประกบมือ	<u>พระ</u> (หน้าตรง) - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองคว่ำกด ปลายนิ้วมือประกบชิด กันด้านหน้าระดับชาย พัก ศีรษะเอียงขวา <u>นาง</u> - นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)	
43	สูญคืนสินฟ้า	ซึบ	<u>พระ</u> - นั่งพับเพียบ - มือซ้ายวางทาบลงที่ หน้าขาซ้าย มือขวากำ มือหลวมๆ ซึ่นิ้วชี้กด ข้อมือระดับหน้าค้อมมา ทางซ้าย ศีรษะเอียงขวา หน้านองมือ <u>นาง</u> นั่งพับเพียบเข้าหาพระ (สะอึกตัวกลับเอียงตาม จังหวะเพลง)	
44	เอ๊ะ ความรัก สองรา	รัก	<u>พระ</u> - นั่งพับเพียบยกกันขึ้น - มือทั้งสองตั้งวงแบ ทาบไขว้ที่อก เอนตัวเข้า หานางทั้งสองข้าง ศีรษะ เอียงข้างนาง	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - เมื่อพระเอนเข้าหานาง ก็ทอดแขนเข้าหาที่ละคน 	
45	โจนรู้ชา สร้าง เอย	เอนพิง	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบ - มือทั้งสองตั้งวางตั้ง ปลายนิ้วตั้งข้อศอกทาบ มือลงกคศิระษะของนาง มาลงบนหัวไหล่ หน้ามองตรง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งพับเพียบมือที่อยู่ ด้านนอกวางลงที่หน้าขาของตน ส่วนมือด้านในทอดแขนตั้งวางทาบลงที่พื้นเตียงด้านหน้าพระ ศิระษะเอียงเข้าหาพระ 	

4.3.1 วิเคราะห์กระบวนการทำรำชุดพระลอเข้าห้อง

จากการศึกษากระบวนการทำรำชุดพระลอเข้าห้อง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ลักษณะท่ารำ

รำชุดนี้เป็นการรำร่วมกันระหว่างตัวพระหนึ่งคนกับตัวนางสองคนประกอบเพลงเสียงเทียบ และเพลงลาวคำเนินทราย ซึ่งเป็นเพลงออกภาษา โดยใช้รูปแบบของการตีบทตามคำร้อง ซึ่งท่ารำที่ใช้เป็นแม่ท่าจากการรำเพลงช้าเพลงเร็ว รำแม่บท ปริมาณท่ารำประกอบด้วยท่าเพลงเสียงเทียบ 13 ท่า เพลงลาวคำเนินทราย 32 ท่า รวม 45 ท่า ดังนี้

1.1) ความหมายของท่ารำแต่ละเพลง ท่ารำเพลงเสียงเทียบให้ความหมายเกริ่นนำเข้าเรื่อง ส่วนในเพลงลาวคำเนินทราย เป็นช่วงของกระบวนการเข้าพระเข้านาง ซึ่งชุดการแสดงนี้มีความแตกต่างในเรื่องของการรำเข้าพระเข้านางโดยมีนางถึงสองคนด้วยกัน อีกทั้งเป็นการเข้าพระเข้านางที่มีความสมยอมของทั้งสองฝ่าย

ตารางที่ 7 ความหมายของท่ารำในชุดพระลอเข้าห้องเพลงเสียงเทียบ และเพลงลาวคำเนินทราย

ท่าที่	ชื่อท่า	ความหมายของท่า
1	พรหมสี่หน้า	เป็นท่าที่แสดงความยิ่งใหญ่
2	มอง	แรกพบ
3	จีบปรก	เป็นท่าที่แสดงความรุ่มเย็น
4	หิขจีบปาดมือ	เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
5	ปาดมือ	เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
6	เอนพิง	เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
7	ตัวเรา	เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
8	ยิ้ม	เป็นท่าที่แสดงความยินดี
9	เกล้ามือ	เป็นท่าที่แสดงความเสน่หา
10	พิสมัยเรียงหมอน	เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
11	รัก	กิริยาแสดงความรักความปรารถนาในตัวนาง
12	โอบบ่า	กิริยาสัมผัสโอบนาง
13	ไหว้	กิริยาทำความเคารพฝ่ายพระของนาง

ท่าที่	ชื่อท่า	ความหมายของท่า
14	เชยคาง	กิริยาสัมผัสบริเวณใบหน้า
15	ไว้มือ	เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
16	รวมมือ	เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
17	ลูบแขน	กิริยาสัมผัสบริเวณแขน
18	เฉิดฉิน	สวย
19	รับหมาก,พลู	กิริยาประกอบรับบทของนาง
20	จูบ	แสดงความรัก
21	ชี้กวาด	เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
22	ทอดแขน	เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
23	จิบโปรย	เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
24	ประกบมือ	เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง

จากข้อมูลของความหมายท่ารำจึงสามารถวิเคราะห์ท่าในกระบวนรำเข้าพระเข้านางที่เป็นท่าเฉพาะ และท่าเสริมบท ที่ให้ความหมายในงานวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 8 วิเคราะห์ท่ารำชุดพระลอเข้าห้อง

ลำดับที่	ท่าเฉพาะ	ท่าเสริมบท
1	พรหมสี่หน้า	จิบปรก
2	พิสมัยเรียงหมอน	พุดคุย
3	ไหว้	ไว้มือ
4	เฉิดฉิน	ลูบแขน
5	รัก	รับหมาก,พลู
6	เชยคาง	ชี้กวาด
7		มือทาบเข้าอก
8		จิบโปรยมือ
9		ประกบมือ
10		ชี้บน
11		มอง

ลำดับที่	ท่าเฉพาะ	ท่าเสริมบท
12		หุบจีบ
13		ปาดมือ
14		เคล้ามือ
15		จูบ
16		ทอดแขน
17		เอนพียง
18		ตัวเรา
19		ยิ้ม
20		โอบบ่า

1.2) ลักษณะการปฏิบัติท่ารำ แบ่งออกเป็นรูปแบบการรำได้ตอบกันด้วยความเต็มใจของทั้งสองฝ่าย แม้ว่าจะเป็นการรำสามคนแต่ก็ใช้หลักการเดียวกันกับการรำสองคน เพียงแต่ทำซ้ำเหมือนกันอีกด้านหนึ่ง ได้แก่ การเอนลำตัวไปด้านข้างขวากับการเอนลำตัวไปด้านข้างซ้าย เซยคาง 2 ข้าง ลักษณะท่าที่แสดงความสมยอม คือ หอมแก้ม จูบแขน โอบไหล่และศิรชะ ส่วนที่แตกต่างจากบทเข้าพระเช้านาง 2 บทก่อน คือ การไม่มีท่ารำแบบขึ้นท่า 1, 2 และ 3

ในกระบวนการท่ารำชุดพระลอเข้าห้องมีการใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายประกอบการรำ โดยแบ่งอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายเป็น 4 ส่วนด้วยกัน คือ

1. การใช้ศิรชะและใบหน้า
2. การใช้ลำตัว
3. การใช้แขนและมือ
4. การใช้ขาและเท้า

ลักษณะการใช้อวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายที่ปรากฏในการรำชุดพระลอเข้าห้อง

มีดังนี้

ตารางที่ 9 การใช้วัยวะส่วนต่างๆของร่างกายในการรำชุดพระลอเข้าห้อง

ศีรษะและใบหน้า	ลำตัว	แขนและมือ	ขาและเท้า
-เอียงซ้าย	-ตรง	-แขนงอเป็นวง	-นั่งพับเพียบ
-เอียงขวา	-เบี่ยงด้านซ้าย	-แขนตั้งเสมอไหล่	-นั่งยกก้นทับส้นเท้า
-หน้ามองส่งสายตา	-เบี่ยงด้านขวา	-แขนระดับสูง	-ขยับเบี่ยงเข่าด้านขวา
-เบี่ยงซ้าย	-บิดตัวหันขวา	-แขนระดับกลาง	-ขยับเบี่ยงเข่าด้านซ้าย
-เบี่ยงขวา	-บิดตัวหันซ้าย	-ทอดแขนระดับล่าง	-ขยับนั่งพับเพียบ
		-มือจีบ	เคลื่อนที่ลง
		-จีบปรก	-นั่งพับซ้อนเท้า
		-มือง้าง	
		-มือตะแคงวง	
		-มือแบ	
		-มือคว่ำ	
		-กคปลายมือ	
		-ชี้นิ้ว	
		-เคาะนิ้ว	
		-ชี้กวาดออกด้านข้าง	
		-ปาดมือ	

การใช้พื้นที่ในการรำ

การใช้พื้นที่ในการรำ เป็นการนั่งรำบนเตียงที่มีการกำหนดตำแหน่งแน่นอนของพระและนางไม่มีการแลกเปลี่ยนที่ หากแต่มีการขยับเบี่ยงลำตัวเคลื่อนที่ได้ตามกระบวนการรำ โดยผู้แสดงฝ่ายพระต้องเป็นผู้เกี่ยวทั้งด้านขวาและด้านซ้าย

4.3.2 กลวิธีในการรำชุดพระลอเข้าห้อง

จากการศึกษาทำรำชุดพระลอเข้าห้อง ผู้วิจัยได้แบ่งกลวิธีการรำ 2 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1) การเตรียมความพร้อม

- ในการนั่งรำจะใช้จังหวะของเข่าและการกระทบกันเป็นส่วนใหญ่ จึงต้องมีการฝึกหัดร่างกาย ด้วยการแข็งหน้าขา อีกทั้งนางนั่งประกบทั้งสองข้าง การถ่ายเทน้ำหนักในการรำเพื่อเข้าคู่กับนางในด้านขวาและซ้ายต้องให้อยู่ในระยะเวลาที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติทำรำได้ถนัด

- การทองบทละคร

การรำชุดพระลอเข้าห้องเป็นการแสดงเรื่องราว ผู้แสดงต้องทำความเข้าใจ และท่องจำบทให้แม่นยำ เพื่อช่วยในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามคำร้องและทำนองดนตรี อีกทั้งเป็นการเพิ่มการช่วยแสดงอารมณ์ลงในท่าทำให้เกิดอรรถรสด้วย

- การใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายในกระบวนการรำ

การรำเข้าพระเข้านางต้องมีความสัมพันธ์ของการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นมือ แขนเพื่อให้เกิดความความถูกต้องสวยงามในการรำ อีกทั้งยังสื่อความหมายของท่ารำได้ถูกต้อง

2) กลวิธีในการรำ

- การกระทบจังหวะ

ปฏิบัติโดย การกระทบจังหวะลงของส้นเท้าเพื่อเป็นการเน้นจังหวะในการปฏิบัติท่ารำ มีกลวิธีที่นุ่มนวลด้วยการเงยหน้าจากก่อนที่จะทิ้งน้ำหนักในการกระทบส้นเท้าลง หรือแม้แต่กระบวนการขับท่าที่เพื่อเป็นการก้าวเท้าก็มีการกระทบจังหวะที่เข้าเป็นการเน้นคำเช่นกัน

- การนั่งในระดับที่ให้ความต่างเรื่องของความสูงต่ำ

โดยแบ่งระดับวิธีการนั่งเป็นนั่งพับเพียบ นั่งคุกเข่าพับเท้าราบ นั่งคุกเข่า นั่งยกก้น ในที่นี้เป็นการเสริมบุคลิกภาพ และเป็นการเสริมเมื่อการปฏิบัติท่ารำไม่อยู่ในระดับที่ต้องการ หรือได้ภาพสวยงามนั่นเอง

- เหลื่อมระดับตัวถอยลงของตัวพระให้นางอยู่ด้านหน้า

ปฏิบัติโดย พระถอยหลังลงมาให้นางอยู่ด้านหน้า แต่ต้องระวังไม่ให้เป็นลักษณะของการแยกลงมาอย่างชัดเจนทีเดียว เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติท่าที่โอบนางจากด้านหลังอาทิเช่น โลมบน โลมเอว เป็นต้น

- สะบัดปลายมือ

ปฏิบัติโดย เมื่อปฏิบัติกระบวนการท่าครบถ้วนแล้วเมื่อถึงช่วงท้ายของท่ารำ อาทิเช่น โลมบน ในขณะที่ฝ่ายนางปิดมือพระ ทั้งสองจะต้องปฏิบัติท่ารำให้หมดมือ หมายถึงจับจีบเป็นตั้งวงก็ให้มือที่ตั้งวงหักข้อมือสะบัดขึ้นอย่างสวยงาม กระทั่งจบกระบวนการรำนั้นเป็นต้น

- การให้อารมณ์ของความรักผ่านทางสายตา

การแสดงอารมณ์ได้ตอบผ่านทางสายตา หมายถึง การนำความรู้สึกของอารมณ์ภายใต้จิตใจออกมาถ่ายทอดผ่านทางสายตา โดยฝ่ายพระสื่ออารมณ์รัก และความยินดี ด้วยการแสดงสายตาแวววาวเป็นประกาย พร้อมทั้งยิ้มแย้มแบบกรุ้มกริม ส่วนฝ่ายนางสื่ออารมณ์ไม่พอใจในทีแต่ผสมกับอารมณ์ยินดี แสดงออกด้วยการหลบสายตาด้วยความเขินอาย และชำเลืองแอบมองเป็นบางช่วงพร้อมกับอมยิ้มเล็กน้อย

4.4 รำชุดพระไวยเกี่ยวนางวันทอง

กระบวนท่ารำชุดพระไวยเกี่ยวนางวันทอง ปรากฏอยู่ในการแสดงละครเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ตอนที่พระไวยเกี่ยวนางวันทองกล่าวถึงเมื่อพระไวยจะออกไปทัพ นางวันทองผู้เป็นมารดา ซึ่งในขณะนั้นเป็นปรตต้องการที่จะมาห้ามทัพลูกชาย จึงได้แปลงร่างการเป็นหญิงสาวสวยมาดักรออยู่กลางป่าระหว่างทางที่พระไวยจะผ่านมา เมื่อพระไวยผู้เป็นหนุ่มมาพบเข้าก็เข้าเกี่ยวพาราตี

บทละครเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ชุดพระไวยเกี่ยวนางวันทอง

- ปี่พาทย์ทำเพลงฉิ่ง -

- ร้องเพลงนกกจาก -

เห็นนางหนึ่งเพียงรุ่นเจริญวัย	งามละมัยมาเล่นชิงช้าอยู่
รูปทรงโสภาน่าเอ็นดู	ไยมาอยู่ผู้เดียวในแดนไพร

- ร้องเพลงชาติรี -

น้องรัก	ศิริลักษณ์เลิศล้ำเงา
ช่างไม่กลัวผีสางกลางพนา	กระไรกล้ามาอยู่แต่ผู้เดียว
ที่จะช่วยน้องรักชกชิงช้า(ชื่นใจเอ๋ย)	เป็นเพื่อนแก้วเววตาในป่าเปลี่ยว
อย่าค้อนคมกั่มหน้าไปทำเดี๋ยว	เชิญเหลียวพัดครามาพาที

- ร้องร้าย -

เมื่อนั้น	นางจำแลงแก้งทำเป็นเดินหนี
ค้อนคมกั่มหน้าไม่พาที	เด็ดได้มาลีแก้เดินคม
พระไวยเข้าใกล้นางพลางร้องหยอก	พี่ขอดอกเถิดที่ห่อในผ้าห่ม
แม่งามพร้อมหอมกลิ่นมาตามลม	พี่ขอชมเชยชื่นอุราเรียม

- ร้องโหมนอก -

โหมแลลัม	ช่างเหน็บแนมแนบชิดสนิทสนม
แม่ดวงแก้วเววตาอย่าปรารมภ์	จะขอชมเชยชื่นทุกคืนวัน
เป็นความจริงมิ่งเมียมามีไม่	จะมอบจิตมอบใจให้จอมขวัญ
จะถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงกัน	จนชีวิตพี่จะม้วยด้วยนารี
พลางขยับจับผ้าสไบนาง	ขอจูบปรางน้องนิตอย่าบิดหนี
แม่ดวงแก้วเววตาจงปราณี	อย่าเบือนหนีหน่วงหนักชักช้าไย

พระไวยเกี่ยวนางวันทอง

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
1	เพลงฉิ่ง	เดิน (ชม ธรรมชาติในป่า)	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เดินถัดเท้าออก - มือซ้ายจับชายพกมือขวาจับส่งหลัง ศีรษะเอียงขวา แล้วเปลี่ยนเป็นมือขวาจับชายพกมือ ซ้ายจับส่งหลัง ศีรษะเอียงซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งอยู่ที่ชิงช้า - มือทั้งสองจับเชือกชิงช้า ไกวชิงช้าไปมา ศีรษะเอียงซ้ายขวาตามธรรมชาติ 	
2	ร้องเพลงนกกจาก เห็นนางหนึ่ง	แอบมองนาง	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนสะดุดเท้าขวาก้าวข้าง - มือขวาดั้งวงกลางระดับหน้า มือซ้ายท้าวเอว ศีรษะเอียงซ้าย หน้ามองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าในลำดับที่ 1 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
3	ฟังรุ่น		<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนตะแคงมุกเท้าซ้าย - มือทั้งสองจีบหงาย <p>ระดับอก แล้วคลายจีบ ออกเป็นตั้งวงตั้งแขน หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า <p>ในลำดับที่ 1</p>	
4	เจริญวัย		<p><u>พระ (หันขวา)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือขวาทำวเอวมือซ้าย <p>จีบหงายสอดมือขึ้นแบ หงายมือ ศิริระเอียงขวา</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า <p>ในลำดับที่ 1</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
5	งามละมัย	เจ็ดฉิน	<p><u>พระ</u> (หน้าตรง)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนตะเท้าขวา - มือขวาตั้งวงมือซ้าย <p>สอดสูง ศีรษะเอียงซ้าย</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า <p>ในลำดับที่ 1</p>	
6	มาเล่น	มอง	<p><u>พระ</u> (หน้าตรง)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนสะกดเท้าขวาก้าว ข้าง - มือขวาตั้งวงกลาง ระดับหน้า มือซ้ายท้าว เอว ศีรษะเอียงซ้ายหน้า <p>มองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า <p>ในลำดับที่ 1</p>	
7	ชิงช้าอยู่	ชี้นิ้ว	<p><u>พระ</u> (หน้าตรง)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนตะเท้าซ้าย - มือซ้ายท้าวเอว มือขวา ชี้ตะแคงมือ ศีรษะเอียง ซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า <p>ในลำดับที่ 1</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
8	รูป	สวมมือ	<p><u>พระ</u> (หันขวา)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือทั้งสองตั้งวงบน <p>สวมมือลงมาผ่านหน้า</p> <p>ศิระะเอียงขวา</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า <p>ในลำดับที่ 1</p>	
9	ทรง	ตั้งสันมือ	<p><u>พระ</u> (หน้าตรง)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือทั้งสองตะแคงมือ <p>เข้าหากันให้ปลายนิ้วชี้</p> <p>ออกด้านหน้า แล้ว</p> <p>กรอบมือขึ้น ศิระะ</p> <p>เอียงซ้าย</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า <p>ในลำดับที่ 1</p>	
10	โสกา	สวย	<p><u>พระ</u> (หน้าตรง)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือทั้งสองจับคว่ำไขว้ <p>มือระดับหน้าแล้วคลาย</p> <p>จับออก ศิระะเอียงซ้าย</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า <p>ในลำดับที่ 1</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
11	นำเอ็นดู	เกล้ามือ	พระ (หน้าตรง) - ยืนตะเท้าขวา - มือทั้งสองรวมมือเกล้า มืออยู่ที่อก ศีรษะเอียง ขวา หน้ามองนาง <u>นาง</u> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1	
12	โถมายู่	คบหน้าขา	พระ (หน้าตรง) - เท้าขวาก้าวข้าง - มือทั้งสองรวมมือ ศีรษะเอียงซ้าย <u>นาง</u> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1	
13	ผู้เดียว	ชูนิ้วชี้	พระ (หน้าตรง) - ยืนตะเท้าซ้าย - มือซ้ายกำหลวมๆอยู่ที่ สะโพกซ้าย มือขวากำ มือชี้ นิ้วชี้ให้หลังมือ ออกด้านนอก ระดับ สายตา ศีรษะเอียงขวา หน้ามองนาง <u>นาง</u> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
14	ในแดนไพร	ซิ่นี่กวาด ด้านข้าง	<p><u>พระ</u> (หน้าตรง)</p> <p>- ตะเท้าซ้าย (หันซ้าย) วิ่งชอยเท้าหมุนรอบตัว กลับมาหน้าตรง</p> <p>- มือขวาเท้าเอว มือซ้าย กำมือหลวมๆ ซี่ให้นิ้ว กวาดออกด้านข้าง ศิริษะเอียงขวา</p> <p><u>นาง</u></p> <p>- ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1</p>	
15	เพลงชาติ น่องรัก	โลมบน	<p><u>พระ</u> (โลมบน)</p> <p>- เท้าซ้ายก้าวข้าง</p> <p>- มือทั้งสองจับที่ป่าของ นาง ศิริษะเอียงหน้าซ้าย มองนาง</p> <p><u>นาง</u> (ปิด)</p> <p>- นั่งอยู่ที่เชิงช้า</p> <p>- มือทั้งสองจับปิดที่ป่า ได้มือของพระ ศิริษะ เอียงซ้าย หน้ามองพระ</p>	
16	ศิริลักษณ์	สอดสูง	<p><u>พระ</u> (หน้าตรง)</p> <p>- ยืนตะเท้าขวา</p> <p>- มือขวาดั้งวง มือซ้าย สอดสูง ศิริษะเอียงซ้าย</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าในลำดับที่ 1 	
17	เลิศล้ำ		<p><u>พระ (หน้าตรง)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือขวาสอดสูงศีรษะ <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งอยู่ที่เชิงซ้าย - มือทั้งสองตั้งวงปิดที่แขนของพระศีรษะเอียงซ้ายหน้ามองพระ 	
18	ทำนองเพลง (เลข)	เขียน	<p><u>พระ (วิ้งวนลงด้านหลังนางมาอยู่ขวามือของนาง)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือซ้ายแบ่มือ มือขวาจับคว่ำลงบนมือซ้าย <p>ศีรษะเอียงซ้ายหน้ามองนาง</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งอยู่ที่ชิงช้า - มือทั้งสองตั้งวงปิดที่ที่ <p>แขนของพระศირษะเอียง ซ้ายหน้ามองพระ</p>	
19	(ช้า) ศิริลักษณ์ เลิศล้ำ	ท่ารับ	<p><u>พระ (หันหลัง)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เดินก้าวเท้าขวา-ซ้าย- ขวากลับมาด้านซ้ายของ <p>นาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า <p>ในลำดับที่ 1</p> <p><u>พระ (หันขวา)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือซ้ายตั้งวง มือขวา <p>จับคว่ำรวมมือทั้งสอง ไว้ด้านหน้าศิริษะเอียง</p> <p>ซ้าย</p> <p><u>พระ (หันขวา)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือซ้ายตั้งวง มือขวา <p>จับคว่ำรวมมือทั้งสอง ไว้ด้านหน้า ศิริษะเอียง</p> <p>ซ้าย</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
20	(ซ้ำ) เลขา	ท่าโบก	<p><u>พระ</u> (หันหน้า)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ก้าวเท้าขวาวางสั้นเท้าซ้าย - มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับส่งหลัง ศีรษะเอียงซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าในลำดับที่ 1 	
21	ช่างไม้กลัว	ส้นปลายมือ	<p><u>พระ</u> (หน้าตรง)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนหนักเท้าซ้าย - มือทั้งสองงอนิ้ว แล้วดึงมือเข้ามาหาตัว ศีรษะเอียงซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าในลำดับที่ 1 	
22	ผีสาว	ชี้ฟาดนิ้ว	<p><u>พระ</u> (หน้าตรง)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือซ้ายท้าวเอว มือขวาชี้ฟาดตัวปลายนิ้วเข้าหาตัว ศีรษะเอียงซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าในลำดับที่ 1 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
23	กลางพนา	ชี้นิ้วกวาด ด้านข้าง	พระ (หันหน้า) - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือขวาทำวเอว มือซ้าย ชี้นิ้วกวาดออกด้านข้าง ศีรณะเอียงขวา <u>นาง</u> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1	
24	กระไร	ตบหน้าขา	พระ (หน้าตรง) - ยืนแตะเท้าขวา - มือซ้ายตั้งวงบน มือ ขวาคำว่าตั้งปลายนิ้วทาบ ลงที่หน้าขาขวา ศีรณะ เอียงซ้าย <u>นาง</u> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1	
25	กล้า	สู้	พระ (หันหน้า) - ขยับก้าวเท้าขวา - มือซ้ายตั้งวงบน คำว่า ตั้งปลายนิ้วทาบลงที่ หน้าขาขวา ศีรณะเอียง ซ้าย <u>นาง</u> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1	

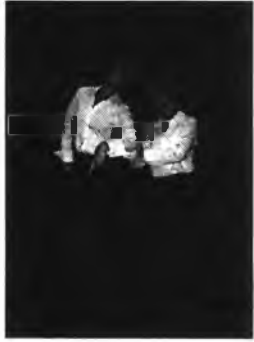

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
26	มาอยู่	รวมมือ	<p><u>พระ</u> (หันตรง)</p> <p>- รั้งเข้าหานางเท้าซ้าย ก้าวข้าง</p> <p>- มือทั้งสองรวมมือ ศีรษะเอียงขวา หน้ามอง นาง</p> <p><u>นาง</u></p> <p>- ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1</p>	
27	ทำนองเพลง (แต่ผู้เดียว)	ชี่นิ้วขึ้น	<p><u>พระ</u> (รั้งวงลงด้านหลัง นางมาอยู่ขวามือของ นาง)</p> <p>- เท้าขวาก้าวข้าง</p> <p>- มือขวาทำวเอว มือ ซ้ายกำมือชี่นิ้วชี้ให้หลัง มือออกด้านนอกระดับ สายตา ศีรษะเอียงซ้าย หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <p>- นั่งอยู่ที่ชิงช้า</p> <p>- มือทั้งสองตั้งวงปิดที่ ที่แขนของพระ ศีรษะ เอียงขวาหน้ามองพระ</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
28	(ซ้ำ) กระไร กล้ำมาอยู่	ท่ารับ	<p><u>พระ (หันหลัง)</u></p> <p>- เดินก้าวเท้าขวา-ซ้าย- ขวากลับมาด้านซ้ายของ นาง</p> <p><u>นาง</u></p> <p>- ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1</p> <p><u>พระ (หันขวา)</u></p> <p>- เท้าขวาก้าวข้าง</p> <p>- มือซ้ายตั้งวง มือขวา จับคว่ำรวมมือทั้งสอง ไว้ด้านหน้า ศีรษะเอียง ซ้าย</p> <p><u>พระ (หันขวา)</u></p> <p>- เท้าขวาก้าวข้าง</p> <p>- มือซ้ายตั้งวง มือขวา จับคว่ำรวมมือทั้งสอง ไว้ด้านหน้า ศีรษะเอียง ซ้าย</p> <p><u>นาง</u></p> <p>- ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1</p>	
29	(ซ้ำ)แต่ผู้เดียว	ท่าโบก	<p><u>พระ (หันหน้า)</u></p> <p>- ก้าวเท้าขวาวางส้นเท้า ซ้าย</p> <p>- มือขวาดังวงบน มือ ซ้ายจับส่งหลัง ศีรษะ เอียงซ้าย</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			นาง - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1	
30	พี่จะช่วย	ตัวเรา	พระ (หันหน้า) - ยืนตะเท้าขวา - มือขวาทำวเอว มือ ซ้ายจับเข่าอก ศีรษะ เอียงซ้าย นาง - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1	
31	น้องรัก	ไกวชิงช้า	พระ (วังชอยเท้ามาซ้อน อยู่เหลื่อมด้านหลังนาง - ยืนตะเท้าซ้าย - มือทั้งสองรวบจับที่ มือของนาง ศีรษะเอียง ซ้าย หน้ามองนาง นาง - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1	
32	ชักชิงช้า	ไกวชิงช้า	พระ - ยืนหันเท้าขวา - มือทั้งสองรวบจับที่ มือของนาง ศีรษะเอียง ขวา แล้วไกวชิงช้า นาง - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
33	(ขึ้นใจเอย)	หอมแก้ม	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนตะเท้าซ้าย - มือทั้งสองรวบจับที่มือของนางศิระะเอียงซ้าย ก้มลงหอมแก้มซ้ายนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าในลำดับที่ 1 	
34	เป็นเพื่อนแก้ว	รวมมือคู่	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือทั้งสองกำหลวมๆ ชี้นิ้วตรงมาข้างหน้า <p>รวมมือเข้าคู่กัน ศิระะเอียงซ้าย</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าในลำดับที่ 1 	
35	แววตา	ปาดแก้ม	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือซ้ายท้าวเอว มือขวาปาดแก้มซ้ายนาง ศิระะเอียงขวา <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งชิงช้า - มือซ้ายท้าวเอว มือขวาตั้งวงปิดมือพระ ศิระะเอียงซ้ายหน้ามองนาง 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
36	ทำนอง (ในป่าเปลี่ยว)	ชี่นิ้วลง	<p><u>พระ</u> (วิ่งวนลงด้านหลังนางมาอยู่ขวามือของนาง)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือขวาทำวเอว มือซ้ายกำมือชี่นิ้วชี้ลงพื้น ศีรษะเอียงซ้าย หน้ามองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งอยู่ที่ชิงช้า - มือทั้งสองตั้งวงปิดที่ที่แขนของพระศีรษะเอียงขวาหน้ามองพระ 	
37	(ช้า)เป็นเพื่อน แก้ว แววดา	ท่ารับ	<p><u>พระ</u>(หันหลัง)</p> <ul style="list-style-type: none"> -เดินก้าวเท้าขวา-ซ้าย-ขวากลับมาด้านซ้ายของนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าในลำดับที่ 1 <p><u>พระ</u> (หันขวา)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือซ้ายตั้งวง มือขวาจีบคว่ำรวมมือทั้งสองไว้ด้านหน้าศีรษะเอียงซ้าย 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>พระ</u> (หันขวา)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือซ้ายตั้งวง มือขวาจับคว่ำรวมมือทั้งสองไว้ด้านหน้า ศีรษะเอียงซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าในลำดับที่ 1 	
38	ในป่าเปลี่ยว	ท่าโบก	<p><u>พระ</u> (หันหน้า)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ก้าวเท้าขวาวางส้นเท้าซ้าย - มือขวาดังวงบน มือซ้ายจับส่งหลัง ศีรษะเอียงซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าในลำดับที่ 1 	
39	อย่าค้อนคม	สั่นมือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนตะเท้าขวา - มือขวาทำเอว มือซ้ายตั้งวงส้นปลายนิ้วมือด้านหน้าศีรษะเอียงซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าในลำดับที่ 1 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
40	ก้มหน้า	เซยคาง	<p>พระ (วิ่งเข้าหานาง)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือขวาโอบหลังนาง <p>มือซ้ายแบหงายซ้อนใต้คางของนาง ศิริษะเอียงซ้าย</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งชิงช้า - มือซ้ายทำวเอว มือขวาตั้งวงปิดมือพระ ศิริษะเอียงซ้ายหันมองนาง 	
41	ไปทำเด็ว	ชี้นิ้ว	<p>พระ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนตะเท้าขวา - มือซ้ายทำวเอว มือขวากำมือหลวมๆ ชี้นิ้วชี้ไปที่นาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าในลำดับที่ 1 	
42	เชิญเหลียว	จับป่า	<p>พระ (ซ้อนเหลื่อมอยู่ด้านหลัง)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนตะเท้าซ้าย - มือทั้งสองแบบทาบลงจับที่ป่าของนาง ศิริษะเอียงซ้ายหันมองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งชิงช้า - มือทั้งสองจับที่ป่าได้มือพระ ศิริษะเอียงซ้าย 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
43	พักตรา	โลมบน	<p><u>พระ</u> (โลมบน)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือทั้งสองจับที่ป่าของนาง ศิริระเอียงหน้าซ้าย <p>มองนาง</p> <p><u>นาง</u> (ปิด)</p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งอยู่ที่ชิงช้า - มือทั้งสองจับปิดที่ป่า <p>ได้มือของพระ ศิริระเอียงซ้าย หน้ามองพระ</p>	
44	ทำนอง (มาพาที่)	ชู้ปาก	<p><u>พระ</u> (วิ้งวงลงด้านหลังนางมาอยู่ขวามือของนาง)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือขวาทำวเอว มือซ้ายกำมือชู้นิ้วชี้ที่ปาก <p>ศิริระเอียงซ้าย หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - นั่งอยู่ที่ชิงช้า - มือทั้งสองตั้งวงปิดที่แขนของพระ ศิริระเอียงขวาหน้ามองพระ 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
45	(ซ้ำ)เจริญ เหลียว พักตรา	ท่ารับ	<p><u>พระ (หันหลัง)</u></p> <p>- เดินก้าวเท้าขวา-ซ้าย- ขวากลับมาด้านซ้ายของ นาง</p> <p><u>นาง</u></p> <p>- ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1</p> <p><u>พระ (หันขวา)</u></p> <p>- เท้าขวาก้าวข้าง</p> <p>- มือซ้ายตั้งวง มือขวา จับคว่ำรวมมือทั้งสอง ไว้ด้านหน้า ศีรษะเอียง ซ้าย</p> <p><u>นาง</u></p> <p>- ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1</p>	
46	มาพาทิ	ท่าโบก	<p><u>พระ (หันหน้า)</u></p> <p>- ก้าวเท้าขวาวางส้นเท้า ซ้าย</p> <p>- มือขวาดั้งวงบน มือ ซ้ายจับส่งหลัง ศีรษะ เอียงซ้าย</p> <p><u>นาง</u></p> <p>- ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่า ในลำดับที่ 1</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
47	ร้องร้าย เมื่อนั้น	นั่ง	<u>พระ</u> - ยืนมองนาง <u>นาง</u> - นั่งชิงช้า - มือทั้งสองวางทาบที่ หน้าขาขวา ศีรษะเอียง ขวา	
48	นางจำแลง	ตัวเรา	<u>พระ</u> - ยืนมองนาง <u>นาง</u> - นั่งชิงช้า - มือขวาวางที่ทาบลงที่ หน้าขาขวา มือซ้ายจับ เข้าอก ศีรษะเอียงซ้าย	
49	แก้งทำ	เปลื้องมือ	<u>พระ</u> - ยืนมองนาง <u>นาง</u> - นั่งชิงช้า - มือซ้ายตั้งวง มือขวา จับหงายแล้วเปลื้องมือ คลายจีบออก ศีรษะ เอียงขวา	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
50	เป็นเดินหนี	เดิน	<u>พระ</u> - ยืนมองนาง <u>นาง</u> - ลุกขึ้นก้าวเดิน	
51	ค้อนคมกัม หน้าไม้พาทิ	เดินค้อนออกไป	<u>พระ</u> - ยืนมองนาง <u>นาง</u> - ยืนเหลื่อมเท้าขวา - มือขวาทำเอว มือซ้าย จับเข้าที่เอวด้านขวา ศิริยะเอียงขวา หันหน้า มองไปด้านขวา	
52	เก็บได้มาลี	เก็บดอกไม้	<u>พระ</u> - ยืนมองนาง <u>นาง</u> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือซ้ายแบหงายระดับ อก มือขวาจับตะแตงมือ บนมือซ้าย ศิริยะเอียง ซ้าย	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
53	แล้วเดินคม	คมดอกไม้	<u>พระ</u> - ยืนมองนาง <u>นาง</u> - ยืนเหลื่อมเท้าเท้าขวา มือซ้ายจับที่ชายพก มือ ขวาจับเข้าที่จมูก ศีรษะ เอียงขวา	
54	พระไวยเข้า ใกล้นางพลาง ร้องหยอก	เรียก	<u>พระ</u> (เดินเข้าหานาง) - เท้าขวาก้าวข้าง - มือปฏิบัติท่าเรียกโดย มือซ้ายเท้าเอว มือขวา กคปลายนิ้วจับคว่ำแล้ว ปล่อยตั้งวง ศีรษะเอียง ซ้าย หน้ามองนาง <u>นาง</u> - เดินตามธรรมชาติ(ชม ดอกไม้)	
55	พี่ขอดอก	ขอ	<u>พระ</u> - เท้าขวาก้าวข้าง – มือ ซ้ายเท้าเอว มือขวาแบ หงายซ้อนที่หน้าอกนาง ศีรษะเอียงขวาหน้ามอง นาง <u>นาง</u> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือทั้งสองตั้งวงปิดมือ พระ ศีรษะเอียงซ้าย หน้ามองพระ	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
56	เถิดที่ห่อ	รวมมือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือทั้งสองรวมมือ <p>ด้านหน้า ศิริษะเอียงขวา หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือทั้งสองตั้งวงปิด <p>แขนพระ ศิริษะเอียง ซ้าย หน้ามองพระ</p> <p><u>พระ (หันหลัง)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือทั้งสองรวมมือ <p>ด้านหน้า ศิริษะเอียงซ้าย หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือทั้งสองตั้งวงปิด <p>แขนพระ ศิริษะเอียง ซ้าย หน้ามองพระ</p>	
57	ในผ้าห่ม	จับผ้าสไบเปิด	<p><u>พระ (หันหน้า)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวเข้าหานาง - มือทั้งสองจับชายผ้า <p>สไบนางเปิดขึ้น</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือทั้งสองปิดมือพระ <p>ออกจากสไบ</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
58	แม่งามพร้อม	สวย	<p><u>พระ</u> (หันหน้า)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนตะเท้าขวา - มือขวาตั้งวง มือซ้าย <p>จิบหงายปล่อยออกเป็น สอสูง ศีรษะเอียงซ้าย หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนนาง 	
59	หอมกลิ่น	หอม	<p><u>พระ</u> (หันขวา)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวหน้าวิ่งซอย เท้าหมุนลงหลังมหน้าตรง - มือทั้งสองกำมือหลวมๆ <p>ที่สะโพก ศีรษะเอียง ซ้ายหน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือซ้ายจิบที่ชายพก <p>มือขวาจิบส่งหลัง ศีรษะ เอียงซ้าย</p>	
60	มาตามลม	หอม	<p><u>พระ</u> (หันซ้าย)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวหน้าวิ่งซอย เท้าหมุนลงหลังมหน้าตรง - มือทั้งสองกำมือหลวมๆ <p>ที่สะโพก ศีรษะเอียง ซ้ายหน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวหน้า - มือซ้ายจิบที่ชายพก <p>มือขวาจิบส่งหลัง ศีรษะ เอียงซ้าย</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
61	พี่ขอม	โลมมือเดียว	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือขวาโอบที่เอวนาง มือซ้ายจับที่คางนาง ศิริษะเอียงซ้ายหน้ามอ นาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือซ้ายทำวเอว มือขวา จับได้มือพระแล้วปิด ออก ศิริษะเอียงซ้าย หน้ามอพระ 	
62	เชยชื่น	โลมมือเดียว	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือซ้ายโอบที่เอวนาง มือขวาจับที่คางนาง ศิริษะเอียงขวาหน้ามอ นาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวหน้า - มือขวาทำวเอว มือขวา จับได้มือพระแล้วปิด ออก ศิริษะเอียงขวา หน้ามอพระ 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
62	อุราเรียม	ซ็อก	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือซ้ายท้าวเอว มือขวา ซี่เข้าอก ศีรษะเอียงขวา <p>หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวหน้า - มือขวาท้าวเอว มือขวา จีบใต้มือพระแล้วปีค <p>ออก ศีรษะเอียงขวา</p> <p>หน้ามองพระ</p>	
63	เพลงโลมนอก โลมแลถ้ม	โลมบน	<p>พระ (เดินเข้าหานาง)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนตะเท้าซ้าย - มือทั้งสองจีบที่บ่าของ <p>นาง ศีรษะเอียงซ้าย</p> <p>หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือทั้งสองจีบที่บ่าให้ <p>มือพระ แล้วปีคออก</p> <p>ศีรษะเอียงซ้ายหน้ามอง</p> <p>นาง</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
64	ช่างเหน็บแนม	ไสมือจีบ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือซ้ายเท้าเอว มือขวา <p>จีบไสมือเข้าหานาง ศิริษะ</p> <p>เอียงขวา หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือขวาเท้าเอว มือ <p>ซ้ายจีบไสมือปิดมือพระ</p> <p>ศิริษะเอียงซ้าย</p>	
65	แนบชิด	รวมมือ	<p><u>พระ (หันหลัง)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือทั้งสองรวมมือ <p>ด้านหน้า ศิริษะเอียง</p> <p>ซ้าย หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือทั้งสองตั้งวงปิด <p>แขนพระ ศิริษะเอียง</p> <p>ซ้าย หน้ามองพระ</p>	
66	สนิทสนม	รวมมือ	<p><u>พระ (หันหน้า)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือทั้งสองรวมมือ <p>ด้านหน้า ศิริษะเอียง</p> <p>ขวา หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือทั้งสองตั้งวงปิดแขน <p>พระ ศิริษะเอียงซ้าย</p> <p>หน้ามองพระ</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
67	แม่ดวงแก้ว แววตา	โลมมือเดียว	<u>พระ</u> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือขวาโอบที่เอวนาง มือซ้ายจับที่คางนาง ศิริษะเอียงซ้ายหน้ามอง นาง <u>นาง</u> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือซ้ายท้าวเอว มือ ขวาจับได้มือพระ แล้ว ปักออก ศิริษะเอียงซ้าย หน้ามองพระ	
68	อย่าปรารม	ส้นมือ	<u>พระ</u> - ยืนแตะเท้าขวา - มือขวาท้าวเอว มือ ซ้ายตั้งวงส้นปลายมือ ด้านหน้า ศิริษะเอียง ซ้าย หน้ามองนาง <u>นาง</u> - ยืนนาง	
69	พี่ขอม	โลมมือเดียว	<u>พระ</u> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือขวาโอบที่เอวนาง มือซ้ายจับที่คางนาง ศิริษะเอียงซ้ายหน้ามอง นาง	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
			<p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือซ้ายท้าวเอว มือขวาจับได้มือพระแล้ว <p>ปิดออก ศิริษะเอียงซ้าย หน้ามองพระ</p>	
70	เชยขึ้น	โลมมือเดียว	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือซ้ายโอบที่เอวนาง <p>มือขวาจับที่คางนาง ศิริษะเอียงขวา หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวหน้า - มือขวาท้าวเอว มือขวาจับได้มือพระแล้ว <p>ปิดออก ศิริษะเอียงขวา หน้ามองพระ</p>	
71	ทุกคืนวัน	ขึ้น	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือซ้ายท้าวเอว มือขวาชี้นิ้วคว่ำหักข้อมือ <p>ลงระดับสายตา ศิริษะเอียงซ้าย หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือทั้งสองตั้งวงปิด <p>แขนพระศิริษะเอียงซ้าย หน้ามองพระ</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
72	เป็นความจริง	ไว้มือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนแตะเท้าขวา - มือขวาทำวเอว มือซ้ายไว้มือระดับหน้า ศีรษะเอียงขวา <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนนาง 	
73	มิ่งเมียบ	คู่	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือทั้งสองกำหลวมๆ ชี้นิ้วชี้ตรงไปด้านหน้า รวมนมือคู่กัน ศีรษะเอียงซ้ายหน้ามองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ก้าวเดิน 	
74	หามีไม้	ส้นมือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนแตะเท้าซ้าย - มือซ้ายทำวเอว มือขวาดั้งวงตั้งแขนระดับไหล่ ศีรษะเอียงขวา หน้ามองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ก้าวเดิน 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
75	จะมอบจิต	ตัวเรา	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือซ้ายเท้าเอว มือขวา <p>แบทาบลงที่อก ศีรษะ</p> <p>เอียงซ้าย</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ก้าวเดิน 	
76	มอบใจ	ทอดแขน	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือซ้ายเท้าเอว มือขวา <p>แบหงายตั้งข้อศอกทอด</p> <p>แขนไปด้านหน้านาง</p> <p>ศีรษะเอียงขวา</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือทั้งสองตั้งวงปิด <p>แขนพระ ศีรษะเอียง</p> <p>ซ้าย หน้ามองพระ</p>	
77	ให้ออมขวัญ	ชี้นิ้ว	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนตะเท้าขวา - มือซ้ายเท้าเอว มือ <p>ขวาชี้ตะแคงมือที่นาง</p> <p>ศีรษะเอียงซ้าย หน้า</p> <p>มองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนทำนาง 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
78	จะถนอม	โกยมือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนแตะเท้าขวา - มือทั้งสองโกยมือขึ้น <p>ศีระะเอียงซ้าย หน้า มอแง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ก้าวเดิน 	
79	กล่อมเกลี้ยง	เคล้ามือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ก้าวเดินเข้าหานาง - มือทั้งสองโกยสลับ <p>ขึ้นลงระหว่างก้าวเดิน</p> <p>ศีระะเอียงตาม</p> <p>ธรรมชาติ</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ก้าวเดิน 	
80	เลี้ยงกัน	โกยมือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนแตะเท้าขวา - มือทั้งสองโกยมือขึ้น <p>ศีระะเอียงซ้าย หน้า มอแง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ก้าวเดิน 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
81	จนชีวิต	ตัวเรา	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนแตะเท้าซ้าย - มือขวาท้าวเอว มือซ้ายจับเข้าอก ศีรษะเอียงซ้าย หน้ามองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนทำนาง 	
82	พื้จะม้วย	พลีชีพ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือทั้งแบบดิ่งแขนทอดมือขวาไปผ่านด้านหน้านาง ศีรษะเอียงขวา หน้ามองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือทั้งสองตั้งวงปิดที่แขนพระ ศีรษะเอียงซ้าย หน้ามองพระ 	
83	ควายนารี	ซันัว	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนแตะเท้าขวา - มือซ้ายท้าวเอว มือขวาชี้ตะแคงมือที่นาง ศีรษะเอียงซ้าย หน้ามองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนทำนาง 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
84	พलगขยับ	ขยับเข้าหา	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ก้าวขยับเท้าขวาขึ้นหน้า - มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาคว่ำแบทาบลงที่หน้าขวา ศีรษะเอียงซ้าย <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนท่านาง 	
85	จับผ้า	จับสไบ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายสะดุดเท้าก้าวหน้า - มือซ้ายท้าวเอว มือขวาจับชายผ้าสไบนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ก้าวเดิน 	
86	สไบบาง	จับสไบ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนตะเต้าขวา - มือซ้ายท้าวเอว มือขวาจับชายสไบ ศีรษะเอียงซ้าย หน้ามองนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนตะเต้าซ้าย - มือขวาท้าวเอว มือซ้ายทอดแขนจับผ้าสไบเอียงซ้าย หน้ามองพระ 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
87	ขอรูปราง	โลมมือเคียว	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือขวาโอบที่เอวนาง <p>มือซ้ายจับที่คางนาง ศิริษะเอียงซ้ายหน้ามอ นาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือซ้ายท้าวเอว มือ ขวาจับได้มือพระแล้ว <p>ปิดออก ศิริษะเอียงซ้าย หน้ามอพระ</p>	
88	น้องนืด	โลมมือเคียว	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวข้าง - มือซ้ายโอบที่เอวนาง <p>มือขวาจับที่คางนาง ศิริษะเอียงขวาหน้ามอ นาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าขวาก้าวหน้า - มือขวาท้าวเอว มือ ขวาจับได้มือพระแล้ว <p>ปิดออก ศิริษะเอียงขวา หน้ามอพระ</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
89	อย่าบิดหนี		<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนแตะเท้าซ้าย - มือทั้งสองแตะอยู่ที่ ปานาง ศิริษะเอียงซ้าย หน้ามอมนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือทั้งสองจับที่บ่าได้ มือพระ แล้วปิดมือ พระออก ศิริษะเอียง ซ้าย 	
90	แม่ดวงแก้ว แววตา	โลมบน	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนแตะเท้าซ้าย - มือทั้งสองจับที่บ่าของ นาง ศิริษะเอียงซ้าย หน้ามอมนาง <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือทั้งสองจับที่บ่าได้ มือพระ แล้วปิดออก ศิริษะเอียงซ้าย หน้า มอมนาง 	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
91	จงปราณี	รัก	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวข้าง - มือทั้งสองไขว้มือแบ <p>ทาบลงที่หน้าอก ศีรษะ</p> <p>เอียงขวา หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เท้าซ้ายก้าวหน้า - มือทั้งสองตั้งวงปิดที่ <p>แขนพระ ศีรษะเอียง</p> <p>ซ้าย</p>	
92	อย่าเบือนหนี	คูลหลัง	<p><u>พระ</u> (ซ่อนเหลี่ยมอยู่</p> <p>ด้านหลังนาง)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนตะเท้าซ้าย - มือทั้งสองจับคูลที่บ่า <p>ของนาง ศีรษะเอียงซ้าย</p> <p>หน้ามองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนทำนาง 	
93	หน่วงหนัก	จับข้อมือ	<p><u>พระ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - วิ่งเข้าประชิดตัวนาง - มือทั้งสองรวบจับมือ <p>นาง โดยคำว่าหน่วงมือ</p> <p>ขวาจับมือขวานาง คำ</p> <p>ว่าหนักมือซ้ายจับมือ</p> <p>ซ้ายนางให้แขนไขว้เป็น</p> <p>กากบาทแล้วดึงนางเข้า</p> <p>มาหาลำตัว</p>	

ลำดับที่	เพลง/เนื้อร้อง	ชื่อท่า	การปฏิบัติ	รูปภาพ
94	ชักซ้ายไย	ผลึก	<p><u>พระ</u></p> <p>- ปล่อยมือจากนางมา ยื่นมองนาง</p> <p><u>นาง</u></p> <p>- ปลดข้อมือผลึกออก แล้วถอยออกมาขึ้น</p>	

4.4.1 วิเคราะห์กระบวนการทำรำชุดพระไวยเกี่ยวนางวันทอง

จากการศึกษาและกระบวนการทำรำชุดพระไวยเกี่ยวนางวันทอง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ลักษณะท่ารำ

รำชุดนี้เป็นการรำคู่ร่วมกันระหว่างตัวพระกับตัวนางประกอบเพลงฉิ่ง นกจาก ชาตรี ร่าย และโลมนอก โดยใช้รูปแบบของการตีบทตามคำร้อง ซึ่งท่ารำที่ใช้ก็เป็นแม่ท่าจากการรำเพลงช้าเพลงเร็ว รำแม่บท ปริมาณท่ารำประกอบด้วย เพลงฉิ่ง 1 ท่า เพลงนกจาก 13 ท่า เพลงชาตรี 32 ท่า ร่าย 17 ท่า โลมนอก 32 ท่า รวมเป็น 95 ท่า ดังนี้

1.1) ความหมายของช่วงการรำแต่ละเพลง

ท่ารำเพลงฉิ่งและท่ารำเพลงนกจากให้ความหมายในการเริ่มของการรำ กระบวนท่าเข้าพระเข้านางในที่นี้เริ่มปฏิบัติท่ารำให้เห็นถึงขั้นตอนการพบเห็นแอบมองคุณนังก่อน

ท่ารำเพลงชาตรีมีการเข้าใกล้ประชิดตัว จนกระทั่งการถึงเนื้อถึงตัวของฝ่ายพระที่เริ่มรุกเข้าหาฝ่ายนาง ในกริยาท่าทางตีบทประกอบคำร้อง

ท่ารำเพลงร้องร่าย เมื่อพระเข้ารูกนางก็มีทีท่าเคลื่อนไหวเปลี่ยนอิริยาบถจากการนั่งเป็นยืนและเดินในระยะใกล้ๆ

ท่ารำเพลงโลมนอก เป็นช่วงของการเข้าพระเข้านางที่ถึงเนื้อถึงตัวมากยิ่งขึ้น อีกทั้งมีการใช้พื้นที่รอบๆตัวของผู้แสดงทั้งพระ และนางเพิ่มขึ้นซึ่งให้ความหมายที่แสดงเป็นท่ารำดังนี้

ตารางที่ 10 ความหมายของท่ารำในชุดพระไวยเกี้ยวนางวันทอง

ท่าที่	ชื่อท่า	ความหมายของท่า
1	มอง	-แรกพบ
2	เดิน	-กิริยาธรรมชาติเดินชมป่า
3	เจ็ดฉิน	-สวย
4	ชี้นิ้ว	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
5	สวมมือ	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง แทนรูปร่าง
6	กรอมือ	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง แทนรูปร่าง
7	เกล้ามือ	-เป็นท่าที่แสดงความเส่นหา
8	ตบหน้าขา	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
9	ชี้นิ้ว	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
10	โถมบน	-เป็นท่าที่ใช้ในการเข้าพระเข้านางที่ฝ่าย พระจะซ่อนอยู่เหลี่ยมด้านหลังลักษณะ ของมือเป็นการ โอบที่เบา
11	สอดสูง	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
12	เขียน	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
13	ท่ารับ	-เป็นท่าที่ทวนเนื้อร้อง หรือท่าเชื่อมสร้อย เพลง
14	ท่าโบก	-เป็นท่าจบท้ายทำนองก่อนขึ้นเนื้อเพลง ใหม่
15	สั่นปลายนิ้วมือ	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
16	สู้	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
17	รวมมือ	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
18	ตัวเรา	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
19	ไกวชิงช้า	-กิริยาการไกวชิงช้าให้นาง
20	หอม	-กิริยาก้มลงหอมแก้มนาง

ท่าที่	ชื่อท่า	ความหมายของท่า
21	รวมมือคู่	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนางของการเป็นคู่
22	ปาดแก้ม	-กิริยาก้มลูบแก้มนาง
23	จับบ่า	-กิริยาสัมผัสโอบนาง
24	ชี้ปาก	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
25	เปลื้องมือ	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนางในการคลาย หรือเสแสร้งแก้งท่า
26	เรียก	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนางแทนการกวักมือ
27	ขอ	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
28	โถมมือเดียว	-เป็นท่าที่ใช้ในการเข้าพระเข้านางที่ฝ่ายพระจะซ้อนอยู่เหลี่ยมด้านหลังลักษณะเป็นการโอบที่บ่าข้างหนึ่งส่วนอีกข้างหนึ่งโอบจับที่เอว
29	ไสมือจับ	-เป็นท่าที่ฝ่ายพระเข้าใกล้ด้านข้างของเอวนางโดยการจับมือเข้าหาส่วนของเอวนาง
30	ไว้มือ	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนางเป็นการกล่าวถึง หรือยืนยัน
31	ทอดแขน	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนางแสดงถึงการยอม หรือพินิจให้
32	โถมมือ	-เป็นท่าประกอบการตีบทเจรจากับนาง
33	จับสไบ	-กิริยาการรุกเข้าใกล้เปิดผ้าสไบนางขึ้น
34	คูลหลัง	-กิริยาการขยับขอ หรือเกี้ยวกล่อม
35	รัก	-กิริยาแสดงความรักความปรารถนาในตัวนาง

จากข้อมูลของความหมายท่ารำจึงสามารถวิเคราะห์ท่ารำที่เป็นท่าเฉพาะ และท่าเสริมบทที่ให้ความหมายของการรำเข้าพระเข้านาง ดังนี้

ตารางที่ 11 วิเคราะห์ท่ารำชุดพระไวยเกี้ยวนางวันทอง

ลำดับที่	ท่าเฉพาะ	ท่าเสริมบท
1	โลมบน	สวมมือ
2	สอดสูง	ตั้งสันมือ
3	โลมมือเดียว	เกล้ามือ
4	ท่ารัก	เขียน
5	เชิดฉิน	สู้
6	เขยคาง	เปลื้องมือ
7		เก็บดอกไม้
8		ไสมือจับ
9		ไ้วมือ
10		คู่
11		ทอดแขน
12		มอง
13		ขอ
14		ชี้นิ้ว (ข้าง , ออก, บน, ล่าง, กวาดออก ด้านข้าง)
15		ท่ารับ
16		ท่าโบก
17		ส้นปลายมือ
18		รวมมือ
19		ไกวชิงช้า
20		โกยมือ
21		จับสไบ
22		ขยับเข้าหา
23		เดิน
24		ตัวเรา
25		เรียก

1.2) ลักษณะการปฏิบัติท่ารำ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ อย่างแรกเป็นการรำที่เป็นตีบทร้อยเรียงกันไปโดยให้ความหมายของการแอบมองฝ่ายตรงข้ามในระยะห่างแล้วจึงเข้ามาเกี่ยวพาราตี และในส่วนของที่สองที่ปรากฏ คือ ท่ารำที่เป็นลักษณะการรำเข้าคู่มีการปฏิสัมพันธ์กันของสองฝ่ายได้ตอบกันตามบทละคร

ในกระบวนการท่ารำชุดพระไวยเกี่ยวนางวันทองมีการใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายประกอบการรำ โดยแบ่งอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายเป็น 4 ส่วนด้วยกัน คือ

1. การใช้ศีรษะและใบหน้า
2. การใช้ลำตัว
3. การใช้แขนและมือ
4. การใช้ขาและเท้า

ลักษณะการใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปรากฏในการรำชุดพระไวยเกี่ยวนางวันทอง มีดังนี้

ตารางที่ 12 การใช้อวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายในการรำชุดพระไวยเกี่ยวนางวันทอง

ศีรษะและใบหน้า	ลำตัว	แขนและมือ	ขาและเท้า
-เอียงซ้าย	-ตรง	-แขนงอเป็นวง	-ยืน
-เอียงขวา	-เบี่ยงด้านขวา	-แขนตึงเสมอไหล่	-เดินเคลื่อนที่
-หน้ามองส่งสายตา	-เบี่ยงด้านซ้าย	-แขนระดับสูง	-หมุนเป็นวงกลม
-หน้ามองหลบสายตา	-บิดตัวหันขวา	-แขนระดับกลาง	-ยืนด้านข้าง
	-บิดตัวหันซ้าย	-ทอดแขนระดับล่าง	-ยืนซ้อนหลัง
		-มือจีบ	-ชอยเท้า
		-มือง้าง	-ก้าวหน้า
		-มือตะแคงวง	-ก้าวข้าง
		-มือแบ	-แตะเท้า
		-มือคว่ำ	-ขยับเท้า
		-กดปลายมือ	
		-ชี้นิ้ว	
		-เคาะนิ้ว	
		-ชี้กวาดออกด้านข้าง	

การใช้พื้นที่ในการรำ

การใช้พื้นที่ในการรำ ช่วงเพลงฉิ่งตัวนางเป็นการนั่งรำในฉาก คือ นั่งไกวชิงช้า แล้วจึงลุกขึ้นยืนรำในลำดับต่อมา ส่วนตัวพระเป็นการยืนรำตั้งแต่แรก การใช้พื้นที่เป็นการเคลื่อนไหวของฝ่ายพระเป็นส่วนมาก ในลักษณะการเคลื่อนที่ของตัวนางนั้นเป็นการขยับก้าวเดินหนีออกบ้าง ฝ่ายพระมีการเคลื่อนที่ที่เป็นอิสระ

4.4.2 กลวิธีในการรำชุดพระไวยเกี่ยวนางวันทอง

จากการศึกษาการรำชุดพระไวยเกี่ยวนางวันทอง ผู้วิจัยได้พบกลวิธีการรำ 2 ขั้นตอน คือ

1) การเตรียมความพร้อม

- การรำให้ความสำคัญกับการตีบทตามบทร้องให้เกิดความหมายที่สอดคล้องตามบทร้องและจังหวะ และในการยืนรำ มีการเคลื่อนที่อย่างอิสระ ทำให้ต้องคำนึงถึงความสมดุลในระยะห่างระยะเคียงให้เกิดความเหมาะสม ต้องมีการฝึกหัดร่างกายให้พร้อม รู้จักการเรียนรู้วิธีการเดินเข้ากับท่วงทำนองของจังหวะเพลง กลับเข้าที่เมื่อถึงคำร้องตามบท และการกระเซเซตัวเข้าหาเพื่อให้นางผลึกออก

- การทอ้งบละคร

การรำชุดพระไวยเกี่ยวนางวันทองนั้นเป็นการแสดงละครเรื่อง ผู้แสดงต้องศึกษาทำความเข้าใจ และท่องจำบทให้แม่นยำ เพื่อช่วยในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามคำร้องและทำนองดนตรี อีกทั้งเป็นการเพิ่มการแสดงอารมณ์ประกอบกระบวนรำอีกด้วย

- การใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายในกระบวนกรรำ

การรำคู่ต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างผู้รำในกระบวนของท่ารำ และมีความหมายถูกต้องตามบทร้อง หมายถึงแม้ว่ากระบวนท่ารำของฝ่ายนางจะปิดป้องเมื่อฝ่ายพระรุกเข้าหาแต่ต้องมีการให้จังหวะที่สัมพันธ์กันทั้งสองฝ่ายในการปฏิบัติในการโต้ตอบ สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นกับการฝึกฝนด้วยกันบ่อยครั้ง เพื่อไม่ให้แขน มือ อยู่ผิดที่จนความหมายท่ารำผิดเพี้ยน

- ระดับของการปฏิบัติท่ารำ

ในลักษณะของการรำ ฝ่ายพระขึ้นท่าที่ดูยิ่งใหญ่กว่าหรือสามารถโอบอุ้มนางไว้ได้ อีกทั้งยังสอดแทรกท่วงทีของการลักลอบจับต้องฝ่ายนาง ความสูงต่ำระดับวงของมือและแขนที่ลดหลั่นจะเพิ่มให้กระบวนท่ารำสวยงามมากขึ้น

2) กลวิธีในการรำ

- การกระทบจังหวะ

ปฏิบัติโดย การกระทบจังหวะลงของส้นเท้าเพื่อเป็นการเน้นจังหวะในการปฏิบัติท่ารำ มีกลวิธีที่นุ่มนวลด้วยการเงยหน้าจากก่อนที่จะทิ้งน้ำหนักในการกระทบส้นเท้าลง หรือแม้แต่กระบวนการขยับท่าที่เพื่อเป็นการก้าวเท้าก็มีการกระทบจังหวะที่เข้าเป็นการเน้นคำเช่นกัน

- เหลื่อมระดับตัวถอยลงของตัวพระให้นางอยู่ด้านหน้า

ปฏิบัติโดย พระถอยหลังลงมาให้นางอยู่ด้านหน้า แต่ต้องระวังไม่ให้เป็นลักษณะของการแยกลงมาอย่างชัดเจนทีเดียว เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติท่าที่โอบนางจากด้านหลังอาทิเช่น โลมบน โลมเอว เป็นต้น

- สะบัดปลายมือ

ปฏิบัติโดย เมื่อปฏิบัติกระบวนการครบถ้วนแล้วเมื่อถึงช่วงท้ายของท่ารำ อาทิเช่น โลมบน ในขณะที่ฝ่ายนางปิดมือพระ ทั้งสองจะต้องปฏิบัติท่ารำให้หมดมือ หมายถึงจับจับเป็นตั้งวง ก็ให้มือที่ตั้งวงหักข้อมือสะบัดขึ้นอย่างสวยงาม กระทั่งจบกระบวนการรำทำนั้นเป็นต้น

- ทอดลำตัว

ปฏิบัติโดย ทิ้งน้ำหนักไปกับการก้าวเท้า และเอนลำตัวกระเชะนางเมื่อเข้าเกี่ยวพร้อมกับทิ้งทิงโอบหน้าและสายตามองนาง

- การแสดงอารมณ์

ความหมายของการรำคู่ที่เป็นการเข้าพระเข้านาง เป็นการแสดงความรักต่อกันของทั้งสองฝ่าย การปฏิบัติท่ารำในทุกๆ ท่าต้องสอดแทรกอารมณ์ลงไปในการรำ คือฝ่ายพระถ่ายทอดอารมณ์ความยินดี ความปรารถนา ความรัก ส่วนฝ่ายนางก็แสดงอารมณ์ท่วงทีปฏิเสธแทรกกับความยินดีอย่างเงินอวย

สรุป

จากการศึกษากระบวนการรำและกลวิธีในการรำเข้าพระเข้านางในรำหน้าพาทย์ และการแสดงละครสามารถสรุปเนื้อหาสำคัญ ได้ดังนี้

จากเรื่องที่ศึกษามีลักษณะความหลากหลายในการแสดง 4 ลักษณะด้วยกัน คือ จากการรำเพลงหน้าพาทย์โลม – ตระนอน ละครในเรื่องอิเหนา ตอนสั่งดำ ละครพันทางเรื่องพระลอ ตอนพระลอเข้าห้อง และละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพระไวยแตกทัพ ซึ่งเป็นชุดที่นิยมนำมาแสดง อนึ่งการรำเพลงหน้าพาทย์โลม – ตระนอน ถือเป็นท่ารำมาตรฐานที่มีการบรรจุเป็นหลักสูตรการเรียนการสอน ละครในเรื่องอิเหนาก็เป็นชุดการแสดงที่ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จัก

โดยทั่วไป เป็นรูปแบบของละครรำในราชสำนักที่งดงาม ละครพันทางเรื่องพระลอมีลักษณะการเข้าพระเข้านางระหว่างพระ 1 คน กับนาง 2 คน และละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่มีลักษณะเนื้อเรื่องเป็นสามัญชน มีการรำที่เป็นท่าทางธรรมชาติ เช่นเดียวกับท่าทางของมนุษย์ในการเกี่ยวพาราสิกัน จึงทำให้รูปแบบของการเข้าพระเข้านางแตกต่างกันออกไป ตามประเภทของละคร ทำให้เห็นถึงกระบวนการรำที่มีกลวิธีและมีลักษณะของความหลากหลายในการรำเข้าพระเข้านางที่มีเนื้อความสื่อถึงการแสดงความรักเช่นเดียวกัน

การรำเข้าพระเข้านางในการแสดงละคร ผู้แสดงต้องศึกษาบทละครว่ามีเนื้อเรื่อง และการบรรจเพลงที่สื่อถึงอารมณ์รัก หรือเกี่ยวพาราสิ ให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และซาบซึ้งในบทบาทของตัวละครเป็นอย่างดี ลักษณะวิธีการรำเข้าพระเข้านางแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ การนั่งรำ และการยืนรำ จะดำเนินเรื่องไปตามเนื้อร้องในตอนที่ได้แสดงว่าตัวละครมีบุคลิกอย่างไร อยู่ในสถานการณ์เช่นไร ซึ่งฉากในการแสดงก็จะกำหนดไว้แล้วตามเรื่องในบทละคร วิธีการปฏิบัติทำนั่งรำจะเป็นพื้นที่โดยเฉพาะไม่มีการเคลื่อนที่หรือย้ายตำแหน่งของตัวละคร คือ พระอยู่ด้านซ้ายนางอยู่ด้านขวา หรือแม้ในกรณีที่มีนาง 2 คน พระก็จะนั่งอยู่กับที่คือตรงกลางระหว่างนางเท่านั้น ส่วนวิธีการปฏิบัติทำยืนรำ การเคลื่อนไหว เคลื่อนที่ของร่างกายมีการใช้พื้นที่ที่หลากหลายมากกว่านั่ง การเข้าเกี่ยวนางสามารถปฏิบัติได้ทั้งด้านขวา ด้านซ้าย เดินเคลื่อนที่ตามไปรอบๆนางหรือเดินเป็นวงกลมก็ได้ แต่จะต้องเน้นท่าทางของการกระแซะเข้าหานางสลับกับถอนตัวถอยออกบ้างเป็นระยะให้ได้จังหวะสืบเนื่องกัน เพื่อให้โอกาสนางได้ผลักออกหรือเดินหนีบ้าง ให้เกิดอย่างสมจริงเป็นธรรมชาติ ในการใช้พื้นที่บนเวทีเคลื่อนที่ไปในทิศทางต่างๆเป็นการดึงดูดสายตาผู้ชมให้ชวนคล้อยตามไปกับการแสดงละครอีกด้วย ผู้วิจัยพบว่าการดำเนินเรื่องของการรำเข้าพระเข้านาง เริ่มที่การเกริ่นบท จากนั้นก็เข้าโโลม เกี่ยวพาราสิตามลำดับในช่วงสุดท้ายเป็นบทจากลา ในความหมายที่จะสื่อว่าตัวละครตกลงปลงใจ หรือมีการร่วมรักกันนั้นจะจบลงด้วยเพลงหน้าพาทย์โโลม – ตระนอน ทุกครั้ง

การรำหน้าพาทย์โโลม – ตระนอน ปรากฏในการรำเข้าพระเข้านางในการแสดงละคร ซึ่งเป็นพระเอกนางเอกของเรื่อง หรืออาจเป็นตัวแสดงตัวเอกในตอนของการแสดงนั้นๆ การรำในเพลงนี้มีกระบวนการรำที่เป็นมาตรฐานประกอบเพลงหน้าพาทย์ที่เป็นเพลงครุ ซึ่งทางนาฏศิลป์ให้ความสำคัญ ใช้เฉพาะสำหรับการรำเข้าพระเข้านาง ให้ความหมายในการแสดงความรักเกี่ยวพาราสิของตัวละคร ลักษณะวิธีการปฏิบัติทำรำเป็นการนั่งรำ โดยพระจะนั่งอยู่ด้านซ้ายมือของนาง และนางจะนั่งอยู่ด้านขวามือของพระ ไม่มีการเคลื่อนสลับที่ ทำรำเป็นท่าเฉพาะที่ทำให้เห็นถึงการเข้าพระเข้านาง มีการถูกเนื้อต้องตัว และโโลมในระดับต่าง ๆ และมีท่าจับที่เป็นเฉพาะของ

กระบวนการรำเกี่ยว ผู้แสดงนั่งราบนเตียง ในการรำนั้นต้องมีการศึกษาเรื่องของกระบวนการรำกับ จังหวะท่วงทำนองเพลงที่มีการกำหนดไว้ เพื่อจะได้นำมาปฏิบัติใช้อย่างถูกต้อง ส่วนสำคัญอีก ประการหนึ่งคือการเตรียมความพร้อมของร่างกาย และมีการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ จะส่งผล ทำให้กระบวนการของท่ารำมีความต่อเนื่องอย่างสวยงามเป็นธรรมชาติ การรำมีกลวิธีที่จะช่วยเสริมให้ ผู้แสดงมีบุคลิกลักษณะที่ดี อีกทั้งปฏิบัติกระบวนการทำได้อย่างถนัดเกิดความคล่องตัว ได้แก่ การ นั่งพับเพียบ การนั่งต้องมีการนั่งซ้อนเท้า การนั่งยกกัน เพื่อช่วยเสริมการนั่งให้มีระดับความสูง ของตัวพระเมื่อท่าท่าโลม ท่าจับ เป็นต้น และยังมีสิ่งที่จะช่วยในการเน้นจังหวะของการรำ คือ การ กระทบจังหวะ และการขยับสะอึกตัวตามจังหวะก่อนที่จะเปลี่ยนเอียงหรือเปลี่ยนท่ารำในลำดับต่อไป การแต่งกายในการรำเพลงนี้ผู้แสดงจะแต่งกายขึ้นเครื่องพระ ขึ้นเครื่องนางหรือแต่งตามประเภท ของละครที่แสดงและสีลักษณะของตัวละครนั้น ๆ พร้อมทั้งมีการจัดเตรียมอุปกรณ์และฉากตาม เรื่องที่แสดง

การรำละครในเรื่องอิเหนา ตอนสังข์ดำ เป็นการรำเข้าพระเข้านางระหว่างอิเหนากับนุชบา อิเหนานั้นรักใคร่และปรารถนาในตัวนางนุชบาเป็นความรักที่ชายหนุ่มพึงมีต่อหญิงสาว จึงลักพา นางจากเมืองดาหาเข้ามาไว้ในถ้ำ ลักษณะของกลอนบทละครเป็นกลอนสุภาพบรรจุกทำนองเพลง โอลิม กิริยาท่ารำเป็นการเข้าเกี่ยวของฝ่ายตัวพระที่ปรารถนาในนางอันเป็นที่รัก ส่วนฝ่ายตัวนาง ก็มีท่วงท่าที่เงินอวย ลักษณะวิธีการปฏิบัติท่ารำเป็นท่าเฉพาะที่สื่อให้เห็นถึงการเข้าพระเข้านาง โดยพระจะนั่งอยู่ด้านซ้ายมือของนาง และนางจะนั่งอยู่ด้านขวามือของพระ ไม่มีการเคลื่อนสลับที่ ท่ารำเป็นท่าเฉพาะที่สื่อให้เห็นถึงการเข้าพระเข้านางโดยมีท่าเสริมบทเพิ่มขึ้นมาให้ความหมาย ช่วยเสริมท่ารำจากท่าเฉพาะในการรำ ซึ่งมีลักษณะเป็นการรำตีบทประกอบคำร้อง ผู้แสดงนั่งรำ อยู่บนเตียงในฉากถ้ำหรืออาจนั่งบนแท่นศิลา ให้เข้ากับฉากของเรื่องในตอนดังกล่าว องค์ประกอบ ในการรำชุดนี้ ผู้แสดงต้องศึกษาบทละคร และอุปนิสัยของตัวละครที่ได้รับบทบาท พร้อมทั้ง เพลงร้องและทำนองดนตรีให้เกิดความเข้าใจ และมีความแม่นยำในการปฏิบัติท่ารำให้ถูกต้องอย่าง เป็นธรรมชาติ คือให้ผู้ชมได้รับอรรถรสอย่างสมบูรณ์ ในการรำผู้แสดงต้องมีการเตรียมพร้อม ร่างกาย และการฝึกหัดวิธีการปฏิบัติในการนั่งพับเพียบ การนั่งต้องมีการนั่งซ้อนเท้า การนั่งยกกัน เพื่อช่วยในการปฏิบัติท่ารำให้ดูสวยงามไม่ติดขัด ตัวพระมีการกระเซะและเอนตัวเข้าหานางแล้ว ถอยออก เป็นการตีบทตามเพลงร้อง ผู้แสดงตัวพระแต่งกายขึ้นเครื่องพระ (สีแดง) ผู้แสดงตัวนาง แต่งกายขึ้นเครื่องนาง (สีเขียว) หากแต่ศีรษะเปลี่ยนจากมงกุฏนางเป็นรัดเกล้ายอด ซึ่งเป็นเครื่อง แต่งกายเฉพาะของตัวละครที่มีการกำหนดไว้ มีฉากของการแสดงเป็นฉากภายในถ้ำที่มีเตียงสำหรับ ผู้แสดง

การรำละครพันทางเรื่องพระลอ ตอนเข้าห้อง เป็นการรำเข้าพระเข้านางระหว่างตัวละคร 3 คน คือพระลอ กับพระเพื่อน พระแพง มีลักษณะของการรำที่พิเศษเป็นรูปแบบเฉพาะของการรำเกี่ยวกับ พระ 1 คน กับนาง 2 คนด้วยกัน พระลอและพระเพื่อนพระแพงมีความปรารถนาในความรักต่อกันและสมหวังหลังจากที่ผ่านอุปสรรคต่างๆมา ลักษณะของกลอนบทละครเป็นกลอนสุภาพมีการบรรจุเพลงร้องมีสื่อความหมายของอารมณ์รัก ได้แก่ เพลงเสียดแทง และเพลงลาวคำเนินทราย กิริยาท่ารำเป็นการนั่งรำโดยพระนั่งอยู่ตรงกลางระหว่างนางทั้ง 2 คน เข้าเกี่ยวนางทั้งสองคนพร้อม ๆ กัน พระจะต้องแบ่งปฏิบัติท่าทางต่างๆที่เป็นท่าเฉพาะ และท่าเสริมบทในการตีบทร้อง การเข้าเกี่ยวนางปฏิบัติทั้งด้านซ้ายและด้านขวามือ โดยท่าเช่นเดียวกัน หรือในบางครั้งเลือกปฏิบัติท่าใดท่าหนึ่งไปกับนางเลขเพียงคนเดียว เช่น ลูบที่แขนนางด้วยซ้าย แล้วหันมาเชยคางนางด้านขวาก็เป็นได้ เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ส่วนฝ่ายนางถึงแม้จะมีความปรารถนาในฝ่ายพระเช่นกันแต่ด้วยบุคลิกของสตรีจึงต้องมีการแสดงออกของความเจียมอาย หรือหลบสายตาบ้างเป็นครั้งคราว ผู้แสดงนั่งรำอยู่บนเตียงในฉากห้องบรรทม ผู้แสดงต้องศึกษาเรื่องขององค์ประกอบในการแสดง ต้องมีความรู้ในเรื่องที่แสดง รู้อุปนิสัยของตัวละคร และทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ศึกษาบทละครและท่วงทำนองของเพลงดนตรี เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการฝึกหัดกระบวนการรำต่อไป อีกทั้งต้องมีการฝึกหัดวิธีการปฏิบัติการนั่งเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมช่วยเสริมให้เกิดความคล่องตัวในการนั่งรำเข้าพระเข้านาง เช่น นั่งพับเพียบเบี่ยงหัวเข้าเข้าหานางทั้งด้านซ้ายและด้านขวา การนั่งต้องมีการนั่งซ้อนเท้า การนั่งยกกัน เพื่อเสริมให้ระดับของตัวสูงขึ้นช่วยให้การปฏิบัติท่ารำไม่ติดขัด ดูสบายตามากยิ่งขึ้น การรำต้องมีการถ่าหน้าหันไปหานางในการกระแจะ หรือเอนตัวเข้าหานางพร้อมทั้งถอยออก เพื่อให้มีช่วงของจังหวะการรำเปลี่ยนไปหานางทั้ง 2 คนในด้านซ้ายและด้านขวา ท่ารำใช้ท่าเฉพาะในการรำเข้าพระเข้านาง อันได้แก่ ท่าโลมในระดับต่าง ๆ เป็นต้น ประกอบกับท่าเสริมบทที่เป็นการรำตีบทตามบทร้องช่วยสื่อความหมายของเรื่องให้ครบสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้แสดงแต่งกายตามประเภทของละครพันทาง ตัวพระแต่งกายยืนเครื่องพระ (สีแดง) หากแต่เปลี่ยนส่วนปลายยอดของชฎาเป็นปลายยอดที่ใช้เฉพาะของเรื่องในตอนนี้ที่เรียกกันว่า ยอดลาว ตัวนางนุ่งสีนียวกรอมเท้า สวมเสื้อมีแขน ใส่เครื่องประดับครบถ้วนตามฐานะ ไม่กำหนดสีตายตัว แต่ให้ใช้หลักของการใช้สีที่ตัดกับตัวพระ ซึ่งในชุดนี้อาจเป็นสีเขียว สีเหลือง ก็เป็นได้ ที่สำคัญตัวนางทั้งสองจะแต่งชุดเช่นเดียวกันและสีเดียวกันในการแสดงฉากเป็นห้องบรรทม มีอุปกรณ์ของเครื่องราชูปโภคด้านข้างเตียง

การแสดงละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพระไวยแตกทัพ เป็นการรำเข้าพระเข้านางระหว่างพระไวยกับนางวันทอง เป็นการสื่อให้เห็นถึงความรักที่มารดาผิดอนุตรถึงแม้ว่านางวันทองจะไม่มีชีวิตอยู่แล้วด้วยความรักลูกนางจึงแปลงเป็นหญิงสาว แต่พระไวยซึ่งเป็นหนุ่มมีความคะนอง

เมื่อพบหญิงสาวก็เข้าเฝ้าตามประสาของชายหนุ่ม เรื่องนี้จึงมีพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องของความรักที่แตกต่างจากชุดอื่น ๆ ในการรำเข้าพระเข้านางเมื่อฝ่ายพระเข้าเฝ้า นางจึงมีท่วงท่าที่ปิดป้อง ผลักตัวพระออก แต่มีกิริยาของความห่วงใยแทรกอยู่ ลักษณะวิธีการปฏิบัติทำรำเป็นการยื่นรำ ทำให้สามารถใช้พื้นที่ของเวที และมีการเคลื่อนที่ของตัวละครมากกว่าชุดอื่น ได้แก่เดินเข้าหานาง ถอยออก เคลื่อนไปด้านซ้ายและขวาของเวที เดินวนรอบเป็นวงกลม เข้าเฝ้าทั้งด้านซ้ายและขวา ลักษณะกลอนบทละครเป็นกลอนสุภาพ บรรจุทำนองเพลงที่ให้อารมณ์รัก ได้แก่ เพลงนกจาก เพลงชาติ เพลงโลม เป็นต้น ทำรำเป็นท่าเฉพาะและทำรำเสริมบทในการตีบทให้ได้ตามบทร้อง ในการรำชุดนี้ทำรำเข้าพระเข้านางมีลักษณะท่าที่ใกล้เคียงกับธรรมชาติ คือกิริยาการจับต้อง โอบนางไม่ละเอียดอ่อนประณีตเท่าละครใน แต่ยังคงซึ่งความหมายสื่อถึงการแสดงความรักที่ฝ่ายพระพึงมีต่อฝ่ายนาง องค์ประกอบที่สำคัญของการแสดงผู้แสดงต้องทราบเนื้อเรื่องเข้าใจ ลักษณะของตัวละครและบทบาทในตอนที่แสดงให้เกิดความเข้าใจ พร้อมทั้งมีความแม่นยำในการปฏิบัติทำรำให้เข้ากับจังหวะเพลง มีการฝึกหัดการใช้พื้นที่บนเวทีให้เกิดความสมดุลไม่ทำให้เวทีเอียง การยื่นรำต้องมีการเน้นจังหวะของเข้าและการกระทบสั้นต่ำลงพื้น แสดงกระฉับกระเฉง คล่องตัว ผู้แสดงแต่งกายตามประเภทของละคร ตัวพระ ใส่สนับเพลาถุงผ้า ใส่เสื้อกำมะหยี่สวมหมวก (ใช้สีเข้ม เช่น สีดำ สีกรมท่า) ตัวนางนุ่งผ้ายก (สีตามความเหมาะสม) ห่มสไบ (เป็นผ้าพื้นหรือปักก็ได้) การแสดงใช้ฉากป่ามีชิงช้าสำหรับให้นางนั่ง

การรำเข้าพระเข้านางในเรื่องที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา มีความแตกต่างกันทั้งประเภทของละคร เพลงร้อง ทำนองดนตรี และวิธีการปฏิบัติในการรำที่มีการเกี่ยวทั้งแบบนั่งและยืน ทั้งนี้ผู้แสดงต้องมีการสร้างอารมณ์ความรู้สึกจากภายในจิตใจได้สำนึก แล้วถ่ายทอดออกมาสู่กิริยาท่ารำ สีหน้าแววตา ให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกคล้ายตามมีความซาบซึ่งเข้าใจว่าในขณะที่กำลังถ่ายทอดบทรักให้ทุกคนได้ชม ซึ่งหากผู้แสดงมีความรู้สึกดังกล่าวแล้ว เมื่อถ่ายทอดเป็นการแสดงก็จะสามารถสื่อให้ผู้ชม ได้เข้าถึงอารมณ์สในเรื่องของความรักในการเข้าพระเข้านางอย่างครบถ้วนสมบูรณ์